

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ ΜΗΤΑΒΕΣΤΩΝ - ΣΧΟΛΗ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΒΕΣΤΩΝ ΣΤΟΙΧΙΑ
ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ ΤΟΠΙΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ ΣΧΟΛΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ ΜΗΤΑΒΕΣΤΩΝ Α.Π.Θ.

vol. II

ΣΥΝΕΔΡΙΟ

πρακτικά, τόμος II
συνεδρία 1 έως 6

11-14 Μαΐου 2005
Πολυτεχνική Σχολή Α.Π.Θ.
Αμφιθέατρο Π. Παναγιωτοπούλου
Αμφιθέατρο Α. Τσιουμής
Εκθεσιακός Χώρος

ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΤΟΠΙΟΥ
Εκπαίδευση, Έρευνα, Εφαρμοσμένο Έργο

Education, Research and Practice
LANDSCAPE ARCHITECTURE

11-14 May 2005
Polytechnic School A.U.Th.
P. Panagiotopoulos Auditorium
A. Tsoumbs Auditorium
Exhibition Hall

CONFERENCE

proceedings; volume II
sessions 1 to 6

ADMINISTRATED BY THE SCHOOL OF ARCHITECTURE - A.U.TH.
LANDSCAPE ARCHITECTURE

JOINT POSTGRADUATE PROGRAM
SCHOOL OF ARCHITECTURE - SCHOOL OF AGRICULTURE
ARISTOTLE UNIVERSITY OF THESSALONIKI

Editor: M. ANANIADOU-TZIMOPOULOU

Co-Editor: I.A. TSALIKIDIS

© Aristotle University of Thessaloniki

Ziti Publications, Thessaloniki 2006

ISBN set: 960-431-986-8

ISBN τ.ΙΙ: 960-431-987-6

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις του Ελληνικού νόμου (Ν.2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής άδειας του εκδότη κατά οποιοδήποτε τρόπο ή μέσο αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή (ηλεκτρονική, μηχανική ή άλλη) και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

Cover Design / Graphics: M. Tzimopoulou / M. Daniil

**πρακτικά: τόμος II
συνεδρία 1 έως 6**

**proceedings: volume II
sessions 1 to 6**

ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΤΟΠΙΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ, ΕΡΕΥΝΑ, ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΟ ΕΡΓΟ

Επιστημονική Επιτροπή

Ανανιάδου Τζημοπούλου Μ., Καθηγήτρια ΑΠΘ

Τσαλικίδης Ι., Καθηγητής ΑΠΘ

Διευθύντρια και Αναπληρωτής Διευθυντής

Δ.Π.Μ.Σ. Αρχιτεκτονικής Τοπίου ΑΠΘ

Βερεσόγλου Δ., Καθηγητής ΑΠΘ

Γεωργακοπούλου - Βογιατζή Χ., Καθηγήτρια ΑΠΘ

Ζαφειρόπουλος Σ., Επ. Καθηγητής ΑΠΘ

Καραδήμου Γερόλυμπου Α., Καθηγήτρια ΑΠΘ

Οικονόμου Α., Καθηγητής ΑΠΘ

Τρατσέλα Μ., Λέκτορας ΑΠΘ

Οργανωτική Επιτροπή

Ανανιάδου Τζημοπούλου Μ., Καθηγήτρια ΑΠΘ

Τσαλικίδης Ι., Καθηγητής ΑΠΘ

Ζαφειρόπουλος Σ., Επ. Καθηγητής ΑΠΘ

Καραδήμου Γερόλυμπου Α., Καθηγήτρια ΑΠΘ

Τρατσέλα Μ., Λέκτορας ΑΠΘ

Λιονάτου Μ., Γεωπόνος MLA Αρχ. Τοπίου

Παπαδοπούλου Α., Αρχιτ. Μηχανικός, ΜΔΕ Αρχ. Τοπίου

Τσιούμα Β., Αρχιτ. Μηχανικός, MLA Αρχ. Τοπίου

CONFERENCE LANDSCAPE ARCHITECTURE EDUCATION, RESEARCH, PRACTICE

Scientific Committee

Ananiadou Tzimoopoulou M., Professor, AUTH

Tsalikidis I., Professor, AUTH

Head and Deputy Head of Joint Postgraduate

Programme in Landscape Architecture

Veresoglou D., Professor, AUTH

Georgakopoulou - Vogiatzi H., Professor, AUTH

Zafiroopoulos S., Ass. Professor, AUTH

Karadimou Yerolympou A., Professor, AUTH

Economou A., Professor, AUTH

Tratsela M., Lecturer, AUTH

Organizing Committee

Ananiadou Tzimoopoulou M., Professor, AUTH

Tsalikidis I., Professor, AUTH

Zafiroopoulos S., Ass. Professor, AUTH

Karadimou Yerolympou A., Professor, AUTH

Tratsela M., Lecturer, AUTH

Lionatou M., Agronomist, MLA in Landscape Architecture

Papadopoulou A., Architect, MLA in Landscape Architecture

Tsiouma V., Architect, MLA in Landscape Architecture

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ ΤΟΠΙΟΥ

Τμήμα Αρχιτεκτόνων, Πολυτεχνική Σχολή, ΑΠΘ,

Θεσσαλονίκη, 54124 • Τηλ. 2310 995473, Fax 2310 995578

E-mail: landscape@arch.auth.gr • www.arch.auth.gr

POSTGRADUATE PROGRAMME IN LANDSCAPE ARCHITECTURE

Faculty of Architecture, School of Technology, AUTH,

Thessaloniki 54124 • Tel: 2310995473, Fax: 2310995578,

E-mail: landscape@arch.auth.gr • www.arch.auth.gr

A D D R E S S E S

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

CONTENTS

Τόμος I

Volume I

Πρόγραμμα Συνεδρίου
Conference Programme

Περιλήψεις
Abstracts

Τόμος II

Volume II

Συνεδρία 1 Εναρκτήρια τελετή
Session 1 Opening Ceremony

Συνεδρία 2 Πανεπιστημιακή Εκπαίδευση και Έρευνα I
Session 2 Landscape Architecture Education and Research I

Συνεδρία 3 Πανεπιστημιακή Εκπαίδευση και Έρευνα II
Session 3 Landscape Architecture Education and Research II

Συνεδρία 4 Ερευνητικές Προσεγγίσεις στο Τοπίο I
Session 4 Landscape Research Approaches I

Συνεδρία 5 Ερευνητικές Προσεγγίσεις στο Τοπίο II
Session 5 Landscape Research Approaches II

Συνεδρία 6 Ερευνητικές Προσεγγίσεις στο Αστικό Τοπίο
Session 6 Urban Landscape Approaches

Τιμητική Για τους πρωτοπόρους
εκδήλωση της Αρχιτεκτονικής Τοπίου στην Ελλάδα
Ceremony For the pioneers in Landscape Architecture in Greece

Τόμος III

Volume III

Συνεδρία 7 Πολιτισμικά Τοπία. Προστασία, Διαχείριση και Σχεδιασμός
Session 7 Cultural Landscapes. Protection, Design and Management

Συνεδρία 8 Τοπίο και Θεσμοί
Session 8 Landscape and Institutional Framework

Διαχείριση και Αποκατάσταση

Συνεδρία 9 Φυσικού και Ανθρωπογενούς Τοπίου

Session 9 Natural and Manmade Landscapes.
Reclamation and Management

Συνεδρία 10 Αξιολόγηση και Ανάδειξη του Φυσικού και Αγροτικού Τοπίου

Session 10 Natural and Rural Landscapes. Evaluation and Enhancement

Συνεδρία 11 Αστικό Τοπίο. Εφαρμοσμένη Έρευνα

Session 11 Urban Landscapes. Research Applications

Αστικοί Υπαιθριοί Χώροι

Συνεδρία 12 Ειδικά Θέματα Εφαρμοσμένης έρευνας I

Session 12 Urban Open Spaces - Research Applications. Special Issues I

Τόμος IV

Volume IV

Αστικοί υπαίθριοι Χώροι

Συνεδρία 13 Ειδικά Θέματα Εφαρμοσμένης έρευνας II

Session 13 Urban Open Spaces - Research Applications. Special Issues II

Συνεδρία 14 Υδάτινα Τοπία. Διαχείριση και Σχεδιασμός

Session 14 Waterscapes. Management and Design

Συνεδρία 15 Σχεδιασμός Τοπίου. Εφαρμοσμένο Έργο I

Session 15 Landscape Design. Projects I

Συνεδρία 16 Σχεδιασμός Τοπίου. Εφαρμοσμένο Έργο II

Session 16 Landscape Design. Projects II

Συνεδρία 17 Σχεδιασμός Τοπίου. Εφαρμοσμένο Έργο III

Session 17 Landscape Design. Projects III

Posters

Τόμος V

Volume V

Έκθεση έργου Μεταπτυχιακού Αρχιτεκτονικής Τοπίου

Exhibition design & research projects of the MLA postgraduate programme

Έκθεση Jacques Simon ΕΡΓΑ ΜΟΝΙΜΑ ΚΑΙ ΕΦΗΜΕΡΑ

Exhibition Jacques Simon TRAVAUX DURABLES ET ÉPHÉMÈRES

Ευρετήριο Συγγραφέων

Authors index

Περιεχόμενα τόμου II

Contents of volume II

Σημείωμα για την έκδοση Editorial note	11
---	----

Συνεδρία 1 Εναρκτήρια τελετή Session 1 Opening Ceremony

Καλωσόρισμα, εισαγωγική ομιλία, Μ. ΑΝΑΝΙΑΔΟΥ - ΤΖΗΜΟΠΟΥΛΟΥ	21
Welcome address, introductory speech, M. ANANIADOU - TZIMOPOULOU	
Χαιρετισμός Πρύτανη ΑΠΘ, Γ.Γ. ΑΝΤΩΝΟΠΟΛΟΣ	24
AUTH Rector's address speech, Y.G. ANTONOPOULOS	
Χαιρετισμός Κοσμήτορα Πολυτεχνικής Σχολής ΑΠΘ, Δ. ΤΟΛΙΚΑΣ	25
Faculty of Technology AUTH Dean's address speech, D. TOLIKAS	
Χαιρετισμός Προέδρου Τμήματος Αρχιτεκτόνων ΑΠΘ, Ζ. ΚΑΡΑΜΑΝΟΥ - ΡΟΔΟΛΑΚΗ	26
School of Architecture President's address speech, Z. KARAMANOU - RODOLAKI	
Χαιρετισμός Προέδρου Γεωπονικής Σχολής ΑΠΘ, Ν. ΜΙΣΟΠΟΛΙΝΟΣ	26
School of Agriculture President's address speech, N. MISOPOLINOS	
Εισαγωγική ομιλία, Ι. ΤΣΑΛΙΚΙΔΗΣ	27
Introductory speech, I. TSALIKIDIS	
Εναρκτήρια ομιλία Γ.Γραμματέα Υπουργείου Μακεδονίας Θράκης, Λ. ΑΝΑΝΙΚΑΣ	28
Opening speech, Secretary General of Macedonia-Thrace Ministry, L. ANANIKAS	
Λandscape Architecture Education in Europe, JEROEN DE VRIES	30

Συνεδρία 2 Πανεπιστημιακή Εκπαίδευση και Έρευνα Ι Session 2 Landscape Architecture Education and Research I

Οι μεταμορφώσεις της πρόσληψης του τοπίου: Φύση, εικονικότητα και επιθετικότητα, Δ.Α. ΦΑΤΟΥΡΟΣ	37
The metamorphosis of the reception of the landscape: nature, virtuality and aggressivity, D.A. FATOUROS	
Η συμβολή της Αρχιτεκτονικής Τοπίου στις σπουδές του Αρχιτέκτονα Μηχανικού, Μ. ΤΡΑΤΣΕΛΑ	41
The contribution of Landscape Architecture Course to the Studies of an Architect, M. TRATSELA	
Φύση - Μνήμη: Τοπίο, Θ. ΚΑΝΑΡΕΛΗΣ, Κ. ΜΑΝΩΛΙΔΗΣ	47
Nature - Memory: Landscape, TH. KANARELIS, K. MANOLIDIS	

H απόδοση και αποτύπωση του φυσικού τοπίου ως εκπαιδευτικό αντικείμενο των Γεωγράφων στην Ελλάδα, Χ. ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ	55
The landscape representation and interpretation as an educational subject for the Geographers in Greece, Η. ΡΑΠΑΙΩΑΝΝΟΥ	
H συμβολή των εικαστικών τεχνών στην αντίληψη του τοπίου, Π. ΜΑΝΤΖΟΥ, Ξ. ΜΠΗΤΣΙΚΑΣ	68
The contribution of visual arts on the perception of the landscape, Ρ. ΜΑΝΤΖΟΥ, Χ. ΒΙΤΣΙΚΑΣ	
H ιστορία της Αρχιτεκτονικής Τοπίου ως εκπαιδευτικό εργαλείο στα προγράμματα σπουδών στο εξωτερικό και στην Ελλάδα, Ο. ΜΠΑΚΙΡΤΖΗ, Ι. ΤΣΑΛΙΚΙΔΗΣ	76
Landscape architectural history as an educational tool in Greece and abroad, Ο. ΒΑΚΙΡΤΖΙ, Ι. ΤΣΑΛΙΚΙΔΙΣ	

Συνεδρία 3 Πανεπιστημιακή Εκπαίδευση και Έρευνα II Session 3 Landscape Architecture Education and Research II

Approaches to intergrating research and practice within Landscape Architecture, J. HITCHMOUGH	83
Αρχιτεκτονική Τοπίου στη Γεωπονική Σχολή ΑΠΘ. Έρευνα, Εκπαίδευση και Συγγραφικό Έργο, Ι. ΤΣΑΛΙΚΙΔΗΣ	88
Landscape architecture at the School of Agriculture AUTH: Education, Research and Publications I. ΤΣΑΛΙΚΙΔΙΣ	
Αρχιτεκτονική Τοπίου στο Τμήμα Αρχιτεκτόνων, ΑΠΘ. Μ. ΑΝΑΝΙΑΔΟΥ - ΤΖΗΜΟΠΟΥΛΟΥ	94
Landscape Architecture in the School of Architecture, AUTH, Μ. ΑΝΑΝΙΑΔΟΥ - ΤΖΙΜΟΠΟΥΛΟΥ	
Υπαίθριοι χώροι και φύση στην πόλη: Η εμπειρία από τα προπτυχιακά και μεταπτυχιακά μαθήματα στην Σχολή Αρχιτεκτόνων του ΕΜΠ και το πρόγραμμα ΠΣΠ του ΕΑΠ, Π. ΚΟΣΜΑΚΗ	101
Open spaces and nature in the city: The experience of the graduate and postgraduate courses in the School of Architecture of NTUA and the Postgraduate Programme Environmental Planning and Design of Cities and Buildings of Hellenic Open University, Ρ. ΚΟΣΜΑΚΙ	
Το τοπίο ως πολλαπλότητα πολιτιστικών προσεγγίσεων: Η ευρύτητα του επιστημονικού και εκπαιδευτικού διαλόγου, Κ. ΜΩΡΑΪΤΗΣ	108
Landscape as a multiplicity of cultural approaches: A comment for the width of the scientific and educational discourse, Κ. ΜΟΡΑΙΤΙΣ	

Συνεδρία 4 Ερευνητικές Προσεγγίσεις στο Τοπίο I Session 4 Landscape Reseach Approaches I

Το τοπίο ως συνολική έκφραση του τόπου, Ι. ΣΤΕΦΑΝΟΥ	121
The landscape as a collective impression of place, Ι. ΣΤΕΦΑΝΟΥ	
Δυνατότητες του τοπογραφικού βλέμματος, Κ. ΜΑΝΩΛΙΔΗΣ	127
Potentiality of the topographical vision, Κ. ΜΑΝΟΛΙΔΕΣ	
Καιρός και χαρακτήρας στο αρχαίο ελληνικό τοπίο, Φ. ΓΙΑΝΝΙΣΗ	136
Weather and character into the ancient Greek landscape, ΡΗ. ΓΙΑΝΝΙΣΙ	
Από το τοπίο στο θέαμα, Π. ΜΑΝΤΖΟΥ, Δ. ΠΟΛΥΧΡΟΝΟΠΟΥΛΟΣ	141
From landscape to spectacle, Ρ. ΜΑΝΤΖΟΥ, Δ. ΠΟΛΥΧΡΟΝΟΠΟΥΛΟΣ	

Συνεδρία 5 Ερευνητικές Προσεγγίσεις στο Τοπίο II Session 5 Landscape Reseach Approaches II

Teaching and Learning Landscape Architecture: From art and crafts to methodology and scientific research, Μ. ΒΡΟΟΜ	148
--	-----

Στο σταυροδρόμι αρχιτεκτονικής, πολεοδομίας και τοπίου..., Ν. ΚΑΛΟΓΗΡΟΥ, Α. ΤΖΑΚΑ	154
At the crossroads of architecture, urban design and landscape design, N. KALOGIROU, A. TZAKA	
Το τοπίο, έμπνευση και αναφορά του αρχιτεκτονικού και αστικού σχεδιασμού, Θ. ΦΩΤΙΟΥ	163
The landscape, inspiration and reference of the architectural design and urban planning, TH. FOTIOU	
Αισθητική προσέγγιση βιομηχανικών εγκαταστάσεων στο αστικό τοπίο Σ. ΠΕΤΡΑΤΟΥ - ΦΡΑΓΚΙΑΔΑΚΗ	171
Aesthetic approach of the industrial installations to the urban landscape, S. PETRATOU - FRAGIADAKI	
Το οσμητικό τοπίο, Α. ΒΑΣΙΛΑΡΑ	178
The smelling scene, A. VASILARA	
Ανθρωπολογική προσέγγιση του ορεινού τοπίου, Ε. ΧΑΤΖΗΓΕΩΡΓΙΟΥ-ΛΟΥΤΣΙΔΗ, Ι. ΣΤΕΦΑΝΟΥ	184
Mountain landscape anthropologic approach, E. CHADJIGEORGIOU - LOUTSIDI, I. STEFANOU	
Αγροτικό τοπίο και στάσεις παραγωγών ως προς το περιβάλλον Μ. ΚΟΥΡΟΥΞΟΥ, Γ. ΣΙΑΡΔΟΣ, Ο. ΙΑΚΩΒΙΔΟΥ, Ν. ΜΠΕΟΠΟΥΛΟΣ, Κ. ΚΑΛΠΟΥΡΤΖΗ	189
Rural landscape and farmer's attitudes towards environment M. KOUROUXOU, G. SIARDOS, O. IAKOVIDOU, N. BEPOULOS, K. KALBOURTJI	

Συνεδρία 6 Ερευνητικές Προσεγγίσεις στο Αστικό Τοπίο Session 6 Urban Landscape Approaches

Πόλεις επί εδάφους, Μ. ΑΝΑΣΤΑΣΑΚΗΣ	204
Cities on the Land, M. ANASTASAKIS	
Πτυχώνοντας το όριο της πόλης Β. ΤΕΝΤΟΚΑΛΗ, Δ. ΓΟΥΡΔΟΥΚΗΣ, Μ. ΠΑΝΤΑΖΗ, Κ. ΤΡΥΦΩΝΙΔΟΥ	210
Folding the edge of the city, V. TENTOKALI, D. GOURDOUKIS, M. PANTAZI, K. TRIFONIDOU	
Η διχοτομία ιδιωτικό / δημόσιο και οι μεταμορφώσεις του αστικού δημόσιου χώρου. Κ. ΚΑΡΑΛΕΤΣΟΥ ΠΑΣΙΑ	220
The dichotomy private-public and the metamorphoses of the urban public space C. KARALETSOU - PASIA	
Προς την αναδιοργάνωση του αστικού τοπίου, Α. ΚΥΡΙΑΖΗΣ	232
Re-organizing urban landscape, A. KYRIAZIS	
Αρχιτεκτονική και τοπίο: Ένας διάλογος του "Μέσα" με το "Εξω", Α.Μ. ΒΙΣΙΛΙΑ	243
Architecture and landscape: A dialogue between "inside" and "outside", A.M. VISSILIA	

Τιμητική Για τους πρωτοπόρους εκδήλωση της Αρχιτεκτονικής Τοπίου στην Ελλάδα 248 Ceremony For the pioneers in Landscape Architecture in Greece

Ευρετήριο Συγγραφέων τόμος II	258
volume II	
Authors' index	

ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΔΟΣΗ

EDITORIAL NOTE

Με ένα συνέδριο και δυο εκθέσεις ολοκληρώθηκε η εκδήλωση για την Αρχιτεκτονική Τοπίου που οργανώθηκε στην πόλη μας, στην Πολυτεχνική Σχολή ΑΠΘ, από το Διατμηματικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών του Τμήματος Αρχιτεκτόνων και του Τμήματος Γεωπονίας. Το πρώτο αυτό ολοκληρωμένο πρόγραμμα Σπουδών Αρχιτεκτονικής Τοπίου που διδάσκεται στην Ελλάδα, λειτουργεί από το 2003, υπό τη διοικητική υποστήριξη του Τμήματος Αρχιτεκτόνων, είναι διετές και βασίζεται στην υπερτριαντάχρονη εμπειρία διδασκαλίας και έρευνας του αντικειμένου στα δύο αντίστοιχα Τμήματα, στα πλαίσια των εκπαιδευτικών προγραμμάτων σπουδών τους.

Οι σύγχρονοι προβληματισμοί για το τοπίο και την κοινωνική ευθύνη μας απέναντί του κυριάρχησαν στο Συνέδριο, όπου ξεδιπλώθηκε η εξέλιξη και πρόσδος της γνώσης, της επιστημονικής σκέψης και έρευνας στην Αρχιτεκτονική Τοπίου στην Ελλάδα και διεθνώς.

Ο μεγάλος πλούτος των ανακοινώσεων και posters, η πυκνότητα και το ενδιαφέρον των επί μέρους θεματικών ενότητων, δύσκολα συνοψίζεται σε λίγες γραμμές χωρίς τον κίνδυνο αποστέωσης του ουσιαστικού και ουσιαστικού που η ζωντανή και συνεχής παρουσία των 800 συνέδρων με το ζωηρό ενδιαφέρον τους κατέγραψε.

Από τον πρώτο τόμο των περιλήψεων, που στο συνέδριο κυκλοφόρησε, και τους επόμενους τέσσερις με τους οποίους ολοκληρώνεται η έκδοση, χρήσιμα συμπεράσματα αναδύονται είτε για τις μεγάλες θεματικές ενότητες, που αφορούν στην σχετική εκπαίδευση, την έρευνα και το εφαρμοσμένο έργο Αρχιτεκτονικής Τοπίου, είτε για τις εξειδικευμένες περιοχές του Αστικού Τοπίου, του Φυσικού και Αγροτικού Τοπίου, των Υγροβιοτοπικών Τοπίων, της Διαχείρισης, της Αποκατάστασης και του Σχεδιασμού Τοπίου.

Στις δύο συνεδρίες για την Πανεπιστημιακή Εκπαίδευση και Έρευνα παρουσιάστηκαν: η εξέλιξη στην Ευρώπη σύμφωνα με τις ανάγκες της κοινωνίας και την επαγγελματική εμπειρία, η σύμπλευση εκπαίδευσης και έρευνας στις περισσότερες σχολές, τα εκπαιδευτικά προγράμματα, η δομή και άρθρωση των σπουδών στα πενταετή συνήθως αυτόνομα προγράμματα ή και εξαετή, όπως στη Γαλλία, για την απόκτηση του διπλώματος αρχιτέκτονα τοπίου.

Χρήσιμοι συσχετισμοί και διαφοροποιήσεις προκύπτουν με τα Ελληνικά Πανεπιστήμια, όπου μαθήματα Αρχιτεκτονικής Τοπίου έχουν άλλοτε αναπτύξει μια ισχυρή παράδοση και άλλοτε εμπλουτίζουν με ενδιαφέροντα τρόπο την σύγχρονη Πανεπιστημιακή Εκπαίδευση Αρχιτεκτόνων κυρίως και Γεωπόνων.

Η Αρχιτεκτονική Τοπίου ως επιστήμη, τέχνη και τεχνική, που ασχολείται με την μελέτη για το σχεδιασμό του τοπίου, φυσικού και ανθρωπογενούς, σήμερα απολαμβάνει μια περίοδο ανανεούμενης ενόρασης και ερεθισμάτων. Καλείται σε όλο τον κόσμο, λόγω διογκούμενων πιέσεων περιβαλλοντικών, πολιτισμικών, οικονομικών και καλλιτεχνικών, να αναπτύξει νέες ιδέες και εναλλακτική οπτική για μια ευρύτατη κατηγορία έργων. Εκτός από το κατά παράδοση πεδίο ενασχόλησής της, δηλαδή τα πάρκα, κήπους και δημόσιους υπαίθριους χώρους, το σύγχρονα καθιερωμένο πεδίο των εφαρμογών, που μεταπολεμικά διερευνήθηκε, περιλαμβάνει μεγάλης κλίμακας δημόσια έργα, υποδομές, μετα-βιομηχανικά ανακτώμενες τοποθεσίες, αγρούς ή τομείς πόλεων, και συχνά τους οριακά εγκαταλελειμμένους ή ενδιάμεσους χώρους.

Απαιτείται για την άσκηση της Αρχιτεκτονικής Τοπίου ένας εκτεταμένος κορμός εφοδίων σε διαφορετικές κατευθύνσεις και δεξιότητες – τόσο συνθετικά και ευφάνταστα όσο και τεχνικά και διαχειριστικά.

Απαιτείται βασική γνώση και ευαισθησία.

Απαιτείται εξειδικευμένη ανώτατη εκπαίδευση που παντού στον κόσμο παρέχεται σε Πανεπιστημιακές Σχολές Αρχιτεκτονικής Τοπίου εδώ και έναν αιώνα. Στη χώρα μας μαθήματα Αρχιτεκτονικής Τοπίου, Σχεδιασμού Υπαιθριων Χώρων διδάσκονται από το 1974 στο Τμήμα Αρχιτεκτόνων, με έμφαση στον αστικό χώρο και από το 1968 στη Γεωπονική Σχολή με έμφαση στον οικολογικό σχεδιασμό. Διατηρεί έτσι το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης μια μακρόχρονη πρωτοπορία στην διδασκαλία και έρευνα Αρχιτεκτονικής Τοπίου ως προς τα άλλα Πανεπιστήμια της χώρας.

Οι σύγχρονοι προβληματισμοί και αναζητήσεις δυναμικά υπεισέρχονται στα προγράμματα σπουδών όλων πια σχεδόν των Πανεπιστημίων της χώρας είτε στην κατεύθυνση των ερευνητικών προσεγγίσεων στο τοπίο είτε στην κατεύθυνση του σχεδιασμού αστικού υπαίθριου χώρου είτε σε κατευθύνσεις αρχιτεκτονικού, αστικού, πολεοδομικού σχεδιασμού και τοπίου είτε στην κατεύθυνση του οικολογικού σχεδιασμού.

Στις δύο συνεδρίες για τις ερευνητικές προσεγγίσεις στο τοπίο και την τρίτη για τις ερευνητικές προσεγγίσεις στο αστικό τοπίο, φάνηκε ότι οι διαφορετικές αναζητήσεις και αντιλήψεις για το τοπίο σήμερα αποκτούν ένα ιδιαίτερο νόημα για τον σχεδιασμό του χώρου. Συζητείται η πολιτισμική αξία και μοιάζει η στιγμή κατάλληλη για να επιστρέψουμε στις πηγές της δημιουργικής πράξης, στα γεγονότα της συγκίνησης, της φαντασίας και της μνήμης του τοπίου. Ο ανανεωτικός αυτός άνεμος πνέει στην αρχιτεκτονική τοπίου, αλλά και στους άλλους κλάδους σχεδιασμού του χώρου, την αρχιτεκτονική, την πολεοδομία και τη χωροταξία.

Η ανάπτυξη μιας τοπιακής κουλτούρας γίνεται όλο και περισσότερο αισθητή. Είναι αυτή που μας αναγκάζει να εμβαθύνουμε στο περιβάλλον, στον πολιτισμό ενός τόπου, για να αναδείξουμε την ταυτότητά του με συλλογισμούς, δημιουργικές ενέργειες, σχεδιαστικές τάσεις και έργα, αυτο-προσδιοριζόμενα ή μη, ως προς κάποιον, πάντως, προϋπάρχοντα χώρο.

Φάνηκε ότι για την Αρχιτεκτονική Τοπίου είναι ιδιαίτερα σημαντικό να κατανοήσουμε τη δυναμική, τις βασικές ιδιαιτερότητες και το πνεύμα ενός τόπου για να τον προβάλλουμε, να τον αναδείξουμε, να τον αναστρέψουμε ή να τον μεταμορφώσουμε.

Ότι είναι σημαντική η θετική απήχηση του έργου στη ζωή των ανθρώπων. Καθώς και η δημιουργική ικανότητα του σχεδιαστή, ώστε να επιτρέπουν στο έργο να ολοκληρώνεται μέσα στο χρόνο και να μην βυθιστεί στη σύγχυση και τον εκχυδαϊσμό.

Ότι είναι σημαντικό τα έργα της Αρχιτεκτονικής Τοπίου να αντιμετωπίζονται ως έργα τέχνης που προβάλλουν την απόλαυση του χώρου, όχι ως έκφραση νοσταλγίας του παρελθόντος, αλλά ως πολιτισμικά σχέδια για μια σύγχρονη κοινωνία.

Δεχόμενοι ότι τα τοπία δεν ανάγονται ευτυχώς σε μια ομοιογενή κατηγορία διεθνώς, αναζητούμε να γεφυρώσουμε διαφοροποιήσεις ή να αποδείξουμε ομοιότητες στο σχεδιασμό τοπίου, σε ένα κόσμο που αντίθετα τυποποιείται γρήγορα με βάση ορισμένα στερεότυπα.

Οι διαφορετικές ερευνητικές προσεγγίσεις για το τοπίο αποδεικνύονται έμμεσα χρήσιμες για το σχεδιασμό του. Η κοινωνικο-οικολογική και αντιληπτική, ως σύνθετη και σφαιρική κυριαρχεί σύγχρονα, υποστηρίζοντας την ανάγνωση του χώρου στην κατεύθυνση αυτή και τον σχεδιασμό του τοπίου ως έργο τέχνης και πολιτισμού. Τα έργα τοπίου ως κοινωνικά έργα. Με πλήρη γνώση, κατανόηση και αποκωδικοποίηση του υπόβαθρου του χώρου υποδομής, τεχνητού ή φυσικού, από τον οποίο προκύπτει το κάθε νέο, σχεδιαζόμενο τοπίο.

Ειδικά θέματα συσχετισμένα με το θεσμικό πλαίσιο, την προστασία, διαχείριση και αποκατάσταση του φυσικού και ανθρωπογενούς τοπίου, την αξιολόγηση και ανάδειξη του αγρο-

τικού τοπίου, την διαχείριση και σχεδιασμό υγροτοπικών τοπίων αναπτύχθηκαν σε τρεις συνεδρίες. Μεθοδολογία και έρευνα για αξίες αισθητικές, αξίες οικολογικές, αντιθέσεις, αντιφάσεις, πιέσεις και όρια τουρισμού, αγροτουρισμού και διαχείρισης τοπίου. Ακόμη για τα προστατευόμενα τοπία και την εφαρμοσμένη έρευνα, όπως τα συστήματα ερμηνείας στο Φοινικόδασος του Βάι, ή για τον ειδικό σχεδιασμό προστατευόμενων υγροτοπικών περιοχών, όπως Αραβησού, παραποτάμιων περιοχών Κρήτης και αλλού.

Στην συνεδρία για τα Πολιτισμικά Τοπία, την προστασία, διαχείριση και σχεδιασμό τους, κυριάρχησαν σύγχρονες ερευνητικές αναζητήσεις και προβληματισμοί ως προς αστικά κυρίως ιστορικά τοπία, αλλά και φυσικά, συσχετισμένα με τα σύγχρονα αναπτυσσόμενα έργα.

Ο Αθηναϊκός περίπατος και το ιστορικό τοπίο των Αθηνών, το αστικό και περιαστικό τοπίο της Θεσσαλονίκης του 10^{ου} και 14^{ου} αι., τα παραδείγματα της Κεντρικής Κρήτης και άλλα στην Αγγλία, τροφοδότησαν την θεωρητική διερεύνηση αρχιτεκτονικής τοπίου σε αρχαιολογικούς χώρους. Projects με πολύ ενδιαφέροντες αρχιτεκτονικούς χειρισμούς παρουσιάστηκαν και στις συνεδρίες εφαρμοσμένου έργου στην ίδια κατεύθυνση.

Στις συνεδρίες για το αστικό τοπίο ενδιαφέρουσες προοπτικές αναδύθηκαν μέσα από την κατ'αρχήν παραδοχή έλλειψης πολιτικής, όπως και γενικότερα, τοπίου, την εξαφάνιση του ελεύθερου χώρου της πόλης, συχνά μαζί και πλήρους αντιστροφής του τοπίου της. Μεταξύ αυτών:

Οι δυνατότητες παρέμβασης του δημόσιου τομέα στον ελεύθερο αστικό χώρο, ζώνες πρασίνου στα αστικά κέντρα, σύνδεση χώρων πρασίνου με τον αστικό ιστό ή ανάδειξη/ ανασύνταξη του αστικού ιστού, μέσω ανασχεδιασμού, αρχιτεκτονικής τοπίου, όπως άλλωστε επαγγέλλεται και η αφίσσα του συνεδρίου για την Θεσσαλονίκη.

Άλλα ενδιαφέροντα θέματα με προοπτικές χρήσιμων εφαρμογών στις πόλεις, όπως πράσινα δώματα, εναλλακτικές προτάσεις σχεδιασμού υπαίθριου εκπαιδευτικού περιβάλλοντος, χώροι παιχνιδιού στην πόλη.

Οι σύγχρονες σχεδιαστικές τάσεις κυριάρχησαν στις τρεις συνεδρίες για το εφαρμοσμένο έργο γενικότερα. Διακρίνονται από μια νεανικότητα, καθώς τα τελευταία 30 χρόνια είναι που με έμφαση επανερχόμαστε όλο και πιο έντονα στο σχεδιασμό του ελεύθερου χώρου- τοπίου. Ακολουθούν το μοντέρνο κίνημα το οποίο όμως, με ελάχιστες εξαιρέσεις, αδιαφόρησε πλήρως για το τοπίο. Πάρκα και διαμορφώσεις δημόσιων χώρων έμειναν έξω από τα ενδιαφέροντά του. Το ίδιο και αρχές, όπως της ιδιαιτερότητας της τοποθεσίας, της φυσικής, κοινωνικής και πολιτισμικής ταυτότητας για το σχεδιασμό του ελεύθερου χώρου και όχι την γενικότερη και αόριστη μεταχείρισή του ως αστικού χώρου.

Μεταπολεμικά, όταν παρουσιάστηκαν εκτεταμένες και δύσκολες ανάγκες σχεδιασμού του χώρου, τόσο των άναρχα αυξανόμενων πόλεων, όσο και της υπαίθρου, συσχετισμένες με τη βιομηχανική ανάπτυξη και τις επιπτώσεις της στο τοπίο, η Αρχιτεκτονική Τοπίου προσδιορίζεται ως δραστηριότητα που στοχεύει στη χωρική επίλυση προβλημάτων τοπίου, κατανώντας το φυσικό, και όχι μόνο της φύσης, χώρο σε σχέση με τις πολιτισμικές τάσεις και τις κοινωνικές ανάγκες, υποστηρίζοντας ότι οφείλει να ενσωματώνει τη γνώση αυτή στην κάθε είδους επέμβαση και διαμόρφωση χώρου, στο σχεδιασμό εν γένει.

Τοπία οδικά, τοπία φραγμάτων, γεφυρώσεων, αναδασώσεων και αναδασμού, βιομηχανικά ή γεωργικά ή ακόμη ειδικά περιβάλλοντα νοσοκομείων, εργοστασίων, μουσείων, νεκροταφεία σχεδιάστηκαν με διαφορετικές απόψεις, προσεγγίσεις και διαφοροποιούμενες σχεδιαστικές τάσεις.

Στο βασικό πεδίο άσκησης της Αρχιτεκτονικής Τοπίου, που ωστόσο παρέμεινε στο επίπεδο του πολεοδομικού σχεδιασμού και κυρίως των αστικών διαμορφώσεων, η θεωρητική αναζήτηση, η επιστημονική και σχεδιαστική σκέψη και έρευνα γύρω από αυτές, η εξάπλωσή τους ως έργων μαζί με τη δημόσια αναγνώριση της κοινωνικής τους αναγκαιότητας, κα-

θιέρωσε από το '70 το Σχεδιασμό του Αστικού Τοπίου και τον κατέστησε ουσιαστικά πρόδρομο του σύγχρονου Αστικού Σχεδιασμού.

Από το 1976 η ενσωμάτωση της τέχνης μέσα στην πόλη έγινε συνείδηση και συνεχής έγνοια. Η ποιότητα των δημόσιων χώρων που δεν παρακολούθησε την ίδια πρόοδο ως προς την κατοικία, οι δρόμοι, οι πλατείες, οι κήποι, οι συλλογικοί χώροι που εξαφανίστηκαν ή έχασαν την κλίμακα και τις αναλογίες τους, άρχισαν να επαναπροσδιορίζονται ως προς την αρχιτεκτονική και έγινε ευρύτερα παραδεκτό ότι δεν μπορεί πια να είναι το συμπλήρωμα, ο κενός χώρος στο περιθώριο σημειακών παρεμβάσεων και κάποτε ακόμη ότι πρέπει να ξαναγίνουν το κέντρο ενδιαφέροντος, ανασύνταξης και επανοργάνωσης του κτισμένου.

Η Αρχιτεκτονική του Αστικού Τοπίου εισήχθη στο πεδίο ενδιαφέροντος και των άλλων ειδικοτήτων σχεδιασμού του χώρου, αυτόνομα έργα ή συνεργασίες έργων αρχιτεκτόνων, πολεοδόμων και αρχιτεκτόνων τοπίου κατοχυρώνονται στο σύγχρονο σχεδιασμό του περιβάλλοντός μας.

Σύγχρονα μεγάλα έργα Αρχιτεκτονικής Τοπίου, από αυτά που κατακλύζουν τα ειδικά περιοδικά, παρουσιάστηκαν από τους ίδιους τους δημιουργούς τους, όπως ille st denis, parc st john, reims, ville neuve de grenoble, maurepas – elancourt, sausset, seine-saint dennis, αυτοκινητόδρομος RN3 και πολλές άλλες εφαρμογές σε Αγγλία και Ολλανδία.

Ελληνικά έργα, που τα τελευταία χρόνια υλοποιήθηκαν με αφορμή την διεύρυνση των οριζώντων σχεδιασμού του υπαίθριου χώρου – τοπίου στη χώρα μας, παρουσιάστηκαν σε ανακοινώσεις ή posters, τεκμηριώνοντας άποψη και αρθρώνοντας σημαντικό λόγο, δυσανάλογα επιτυχέστερο από την πολιτική τοπίου που, με δειλά ομολογουμένως βήματα, εξελίσσεται πάντως.

Μερικά μεταξύ αυτών:

Λόφος Edison, Μαραθώνα διαδρομή, Ιστορικός Ελαιώνας Αθηνών, Περιφερειακή Υμητού Αττική Οδός Α.Ε., Αλεξανδρούπολη- Κήποι, Εγνατία Οδός Α.Ε., Λίμνη αναρρυθμιστικού φράγματος, ΔΕΗ, Αγ. Βαρβάρας Αλιάκμονα.

Έργα ανάκτησης αστικών χώρων, αστικά ή αρχαιολογικά πάρκα, υλοποιημένα, όπως Κήποι του Πασά, Πάρκο Γρόττας Νάξου, Αρχαιολογικό Καρχηδόνας, Τελλόγλειο.

Πρώτα βραβεία πανελλήνιων αρχιτεκτονικών διαγωνισμών, όπως πάρκα παραλίας Θεσσαλονίκης, Στρατόπεδο Κόδρα κ.ά.

Πολλές ενδιαφέρουσες σύγχρονες διαμορφώσεις, όπως για το Μουσείο Τεχνολογίας Θεσσαλονίκης, τουριστικές υποδομές, έργα εκμετάλλευσης ορυκτού πλούτου και λατομικές εγκαταστάσεις ή αποκαταστάσεις, όπως λευκόλιθοι Χαλκιδικής ή έργα τέχνης τοπίου, όπως στα λατομεία μαρμάρου Διονύσου, πάρκα και βοτανικοί κήποι, περιβάλλοντα δημοσίων κτιρίων, αναπλάσεις, διαμορφώσεις παράλιων μετώπων ή υδάτινων τοπίων, όπως στην Κρήτη, Θεσσαλονίκη και αλλού.

Στο επίκεντρο της κοινωνικής ευθύνης για το τοπίο και πέρα από τις προσδοκίες μας για "ωραία τοπία", οι σύγχρονες απαιτήσεις επιβάλλουν τον επαναπροσδιορισμό αναφορών ταυτότητας σε ένα καθημερινό περιβάλλον που συνεχώς υποβαθμίζεται μέσα από "λειτουργικούς", "εμπορικούς" και όχι ανθρωποκεντρικούς σχεδιασμούς. Γι' αυτό και αντιμετωπίζουμε "το τοπίο ως σχέδιο, ως μελέτη, ως έργο της κοινωνίας". (Le paysage comme projet de société). Μετά βέβαια από "το τοπίο ως έργο τέχνης και πολιτισμού".

Συχνά παραμελημένη η οικολογική υπόσταση του τοπίου, παρά τις εξαγγελίες και τα οράματα για αειφορικά τοπία και πόλεις, που όμως σχεδιάζονται μόνο ως εικόνες ή σχήματα, συχνά ανύπαρκτη η δημιουργική, ευφάνταστη και καλλιτεχνική του αντιμετώπιση παρά τις εξαγγελίες για νέα τοπία σχεδιασμένα ως έργα τέχνης και πολιτισμού, συχνά κακοποιημένα και εκχυδαϊσμένα τοπία, άλλοτε σχεδιασμένα ή άλλοτε υποπροϊόντα άλλων σχεδιασμών του χώρου, είναι διαστάσεις που φωτίστηκαν με εμβάθυνση σε κατευθύνσεις άλλοτε καθαρά της οικολογίας, της τέχνης, της αρχιτεκτονικής, της γλυπτικής, και άλλοτε της αρχιτεκτονικής τοπίου που σήμερα οφείλει να είναι όλα αυτά.

Μαζί με αυτά στο συνέδριο καταγράφεται η σημασία της εκπαίδευσης στο αντικείμενο και η συμβολή της στην κάλυψη σύγχρονων κοινωνικών απαιτήσεων για την αντιμετώπιση οξυμένων στον τόπο μας ζητημάτων σχεδιασμού και διαχείρισης του υπαίθριου χώρου- τοπίου. Ο διπτός ρόλος, η συμβολή, η επικαιρότητα της σημασίας και η αναγκαιότητα ενίσχυσης του γνωστικού αντικείμενου, τόσο στην εκπαίδευση του Αρχιτέκτονα, όσο και στην εκπαίδευση ειδικών Αρχιτεκτόνων Τοπίου.

Ο πλούτος της συζήτησης που συμβάλλει στην κριτική θεώρηση, για την μορφή και ιδεολογία στην επικαιρότητα του σχεδιασμού τοπίου. Για τα σχεδιασμένα τοπία, προϊόντα τέχνης και γνώσης, τα τοπία ανά-γνώσης της εποχής τους, τοπία σύγχρονες τοπιακές ή αστικές μεταμορφώσεις.

Οι δύο εκθέσεις Αρχιτεκτονικής Τοπίου που σε παράλληλες εκδηλώσεις διοργανώθηκαν, διάρκειας μιας εβδομάδας, ενισχύουν τις ως άνω επιστημονικές και σχεδιαστικές απόψεις και τάσεις με σύγχρονες εφαρμογές.

Στην ΕΚΘΕΣΗ ΕΡΓΟΥ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟΥ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ ΤΟΠΙΟΥ, εργασίες, μελέτες έργων και πτυχιακές διατριβές των μεταπτυχιακών φοιτητών, που εκπονήθηκαν στα πλαίσια των σπουδών τους, αναφέρονται στην Θεσσαλονίκη και σε άλλες πόλεις στην Ελλάδα, στο Πολιτισμικό και Φυσικό Τοπίο και στην Κοινωνική μας ευθύνη απέναντί του.

Τα αναρτημένα projects που εκπονήθηκαν στα πλαίσια εργαστηριακών μαθημάτων αναφέρονται σε αστικά, περιαστικά, αγροτικά, οδικά ή τοπία τεχνικών έργων. Ασκήσεις δημιουργικότητας και τεχνικών σχεδίασης τοπίου, καθώς και εργασίες και τεύχη που εκπονήθηκαν στα πλαίσια των μαθημάτων επιστημών του τοπίου, θεωρίας, ιστορίας, κριτικής αρχιτεκτονικής τοπίου, δείχνουν τον πλούτο και την ποιότητα της σχετικής εκπαίδευσης και έρευνας στο ΑΠΘ.

Σημαντικό μέρος της έκθεσης καταλαμβάνουν οι διπλωματικές μεταπτυχιακές διατριβές, συχνά πρωτότυπες εργασίες που εκτίθενται ως βιβλία και σχέδια. Μερικά θέματα πρωτότυπα και ενδιαφέροντα για την Ελληνική πραγματικότητα:

Σιάτιστα Κοζάνης. Η πόλη στο τοπίο της, σχεδιασμός της αστικής επέκτασης και του στρατοπέδου ΛΥΒ • Ασβεστοχώρι Θεσσαλονίκης. Σχεδιασμός και αποκατάσταση τοπίων εκμετάλλευσης ορυκτού πλούτου • Πάρκα Υγείας και Αναψυχής. Θέρμη Θεσσαλονίκης • Υγροτοπικά Τοπία. Δυτική είσοδος και παράκτια Θεσσαλονίκη • Επταπύργιο Θεσσαλονίκης. Σχεδιασμός ιστορικού τοπίου • Μουσείο Τεχνολογίας. Διαμόρφωση περιβάλλοντα χώρου • Τοπίο και Τέχνη • Σχολικοί υπαίθριοι χώροι κ.ά.

Στην ΕΚΘΕΣΗ ΕΡΓΟΥ JACQUES SIMON με θέμα TRAVAUX DURABLES ET EPHEMERES, ένα ιδιαίτερο τμήμα της δουλειάς του γνωστού Αρχιτέκτονα Τοπίου, πρώτου τιμηθέντα με το Grand Prix National du Paysage France, που μεταξύ άλλων επώνυμων συμμετείχε επίσης και στο συνέδριο, δηλώνει μια σύγχρονη στάση σχεδιασμού τοπίου. Ο ίδιος, εκτός από τα εκθέματα μόνιμων έργων του, όπως τα γνωστά του πάρκα ή αυτοκινητόδρομους και άλλα από τα γνωστά του ως εφήμερα, κατασκεύασε επί τόπου, στην είσοδο της έκθεσης, στον αύλειο χώρο της Πολυτεχνικής Σχολής, ένα νέο έργο που η εικόνα του θα συγκαταλέγεται πια ανάμεσα στα άλλα εφήμερα έργα του τέχνης και τοπίου.

Σε παράλληλη εκδήλωση την Παρασκευή, στις 11:00 το πρωί, στο αμφιθέατρο «Π. Παναγιωτόπουλος» τιμήθηκαν ως πρωτοπόροι της Αρχιτεκτονικής Τοπίου για τα Ελληνικά Πανεπιστήμια, κατά χρονολογική σειρά που εισήγαγαν το αντικείμενο στην παιδεία των αρχιτεκτόνων και των γεωπόνων στην χώρα μας, οι Καθηγητές Νικόλαος Κανταρτζής και Δημήτρης Φατούρος, καθώς και ο Κύριος Γιώργος Αναγνωστόπουλος, πρώτος Πρόεδρος ΠΣΑΤ και τέως Πρόεδρος της IFLA, για την προσφορά με το έργο τους για την Αρχιτεκτονική Τοπίου στην Ελλάδα.

Γενικότερα φαίνεται ότι η εκπαίδευση και έρευνα Αρχιτεκτονικής Τοπίου έχουν ιδιαίτερα αναπτυσσόμενο και σημαντικό ρόλο στην ελληνική πανεπιστημιακή παιδεία. Τόσο ως προς την

εφαρμογή για τον σχεδιασμό του υπαίθριου χώρου – τοπίου, όσο και ως προς την ίδια την Αρχιτεκτονική, ως παρέμβαση στο περιβάλλον και ως διαμόρφωση περιβάλλοντος. Αυτή είναι η άμεσα αναγνωρίσιμη ωφελιμότητα, τα όποια κενά της οποίας μοιάζει να χρειάζεται επειγόντως να πληρωθούν. Συγχρόνως, όμως, και καθώς δεν υπάρχει έργο επί της γης που δεν σχεδιάζεται σε κάποιο τοπίο, καθώς κανένα τοπίο δεν είναι πανομοιότυπα ίδιο με ένα άλλο, καθώς το τοπίο είναι καθρέφτης ιστορίας και πολιτισμού, καθώς αναγνωρίζουμε ότι έργα αρχιτεκτονικής τοπίου οφείλουν επίσης να σχεδιάζονται ως έργα τέχνης και πολιτισμού, σε μια τέτοια κατεύθυνση, ίσως, μαθήματα Αρχιτεκτονικής Τοπίου συμβάλλουν ουσιαστικά στην ανάπτυξη προσωπικής αντίληψης, αρχιτεκτονικής άποψης, στάσης και χαρακτήρα, συμβάλλουν στην συνθετική και δημιουργική ικανότητα των νέων που, σήμερα μαζί μας, αύριο εκείνοι μόνοι, θα συνεχίσουν να οραματίζονται και να διαμορφώνουν τον κόσμο μας.

Μαίρη Ανανάδου-Τζημπούλου
Καθηγήτρια, Τμήμα Αρχιτεκτόνων ΑΠΘ

Χρειάστηκαν περίπου 35 χρόνια και η ευτυχής συγκυρία της γόνιμης συνεργασίας του Τμήματος Γεωπονίας και του Τμήματος Αρχιτεκτόνων του ΑΠΘ μαζί με την ανιδιοτελή προσπάθεια των διδασκόντων συναδέλφων στο Διατμηματικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών για να οργανωθεί και να ολοκληρωθεί το μεγαλύτερο έως τώρα Πανελλήνιο Συνέδριο Αρχιτεκτονικής Τοπίου στη Θεσσαλονίκη, την πόλη από όπου ξεκίνησε η διδασκαλία της Αρχιτεκτονικής Τοπίου το 1968 στην Ελλάδα.

Προσκεκλημένοι επιφανείς ξένοι ομιλητές και επιστήμονες από πολλά ΑΕΙ της χώρας παρουσίασαν πάνω από 100 επιλεγμένες ανακοινώσεις και posters σε 800 συνέδρους, νέους στη μεγάλη τους πλειοψηφία, οι οποίοι παρακολούθησαν ανελλιπώς τις εργασίες του Συνεδρίου.

Οι τρεις θεματικές ενότητες του Συνεδρίου, η **Έρευνα, η Εκπαίδευση και το Εφαρμοσμένο Έργο Αρχιτεκτονικής Τοπίου** καλύφθηκαν πλήρως τόσο θεωρητικά όσο και πρακτικά από συναδέλφους καθηγητές, υποψήφιους διδάκτορες, μεταπτυχιακά εξειδικευμένους αλλά και από επαγγελματίες αρχιτέκτονες τοπίου και αρχιτέκτονες μηχανικούς που εργάζονται σε όλο το Ελλαδικό χώρο.

Στη *θεματική ενότητα της Έρευνας* παρουσιάστηκαν εργασίες που καλύπτουν τις σύγχρονες ερευνητικές προσεγγίσεις στην αξιολόγηση, αντίληψη και διαχείριση του ανθρωπογενούς και φυσικού τοπίου, τόσο από μέρους εξειδικευμένων αρχιτεκτόνων τοπίου όσο και από μέρους άλλων επιστημόνων που ασχολούνται με αυτό, όπως γεωπόνοι και δασολόγοι, περιβαλλοντολόγοι, γεωγράφοι, πολεοδόμοι και αρχιτέκτονες, ψυχολόγοι και κοινωνιολόγοι, αρχαιολόγοι κ.ά.

Αναδείχθηκε με τον τρόπο αυτό η διαφορετικότητα αντιλήψεων και αντιμετώπισης του τοπίου, τα σημεία σύγκλισης σε ορισμένα χαρακτηριστικά του και τονίστηκαν κοινές αξίες του, όπως η πολιτισμική, η οικολογική, η αισθητική και η κοινωνική. Η ανασκόπηση των διαφόρων αυτών ερευνητικών θεωρήσεων οδηγεί στην τεκμηρίωση της πολυπλοκότητας του τοπίου και στην ανάγκη εξεύρεσης κοινού τόπου σχεδιασμού και διαχείρισής του.

Εξαιρετικό ενδιαφέρον παρουσίασαν οι εργασίες που ασχολήθηκαν με ειδικά θέματα διερεύνησης του αγροτικού, δασικού, αρχαιολογικού, πολιτισμικού, υγροτοπικού, περιαστικού και αστικού τοπίου, διότι εισήγαγαν καινοτόμες ιδέες ανάλυσης και αξιολόγησης στις κατηγορίες αυτές, χρήσιμες στο θεωρητικό και πρακτικό μελετητή τοπίου.

Στη *θεματική ενότητα της Εκπαίδευσης* παρουσιάστηκε διεξοδικά το πλαίσιο της ευρωπαϊκής και ελληνικής εκπαιδευτικής πραγματικότητας στην Αρχιτεκτονική Τοπίου σε πανεπιστημιακό προπτυχιακό και μεταπτυχιακό επίπεδο.

Σε εισαγωγική ομιλία του προσκεκλημένου Προέδρου του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Σχολών Αρχιτεκτονικής Τοπίου (ECLAS) αναλύθηκε η υφιστάμενη κατάσταση του ευρωπαϊκού δικτύου εκπαίδευσης καθώς και οι προοπτικές συνεργασίας των ιδρυμάτων. Αναφέρθηκαν τα κύρια σημεία των προγραμμάτων σπουδών, η έμφαση σε νεωτεριστικούς προσανατολισμούς στην τοπιακή εκπαίδευση και τονίσθηκε η ανάγκη ανταλλαγής γνώσης και εμπειρίας.

Συνάδελφοι καθηγητές από το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, το Μετσόβειο Πολυτεχνείο, το Πανεπιστήμιο Αιγαίου, το Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης, το Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας αναφέρθηκαν σε διδακτικές ενότητες και πρακτικές σχετικές με το τοπίο, διαγράφοντας τη διαφορετικότητα των εκπαιδευτικών προτεραιοτήτων ανά Σχολή και Τμήμα, αλλά και την ομοιότητα κοινών τόπων και κατευθύνσεων.

Μέσα από αυτή τη διαφορετικότητα και στηριζόμενη στους κοινούς τόπους, αναδείχθηκε η αδήριτη ανάγκη της αυτοτελούς εξειδικευμένης ανώτατης εκπαίδευσης στην Αρχιτεκτονική Τοπίου με την ίδρυση Τμημάτων Αρχιτεκτονικής Τοπίου στα πανεπιστημιακά Ιδρύματα της χώρας. Με τον τρόπο αυτό η Ελλάδα θα μπορεί να συμμετέχει ισότιμα στο Δίκτυο Ευρωπαϊκών Σχολών Αρχιτεκτονικής Τοπίου που αριθμεί πάνω από 80 μέλη στα 25 κράτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αλλά και στην Τουρκία, το Ισραήλ και αλλού.

Στη *θεματική ενότητα του Εφαρμοσμένου Έργου* αφιερώθηκαν τρεις συνεδρίες, στις οποίες παρουσιάσθηκαν έργα κατασκευασμένα ή υπό κατασκευή, βραβεία διεθνών και πανελληνικών διαγωνισμών και εγκεκριμένες μελέτες τόσο για το ελληνικό όσο και για το ευρωπαϊκό τοπίο.

Οι επεμβάσεις αυτές αφορούσαν σε κάθε είδους έργα Αρχιτεκτονικής Τοπίου, μεσαίας και μεγάλης κλίμακας, σε διαφορετικές οικολογικές, πολιτιστικές και τεχνολογικές συνθήκες, όπως:

- Αστικό πράσινο και οικιστικές αναπλάσεις
- Αρχαιολογικοί περίπατοι και ιστορικά τοπία
- Παραθεριστικοί οικισμοί
- Παραθαλάσσια και παράχθια τοπία
- Χώροι πολιτισμικών και τεχνολογικών ιδρυμάτων
- Τοπία εθνικών οδών
- Αποκαταστάσεις τοπίων λατομείων, ορυχείων κ.ά.
- Έργα τέχνης στο τοπίο
- Περιαστικά πάρκα και Βοτανικοί Κήποι

Μέσα από τις επεμβάσεις αυτές, φάνηκε ξεκάθαρα τόσο η νέα σχεδιαστική άποψη, που συνδυάζει την καθιερωμένη αρχιτεκτονική σκέψη με το φυσικό και ανθρωπογενές τοπίο, όσο και η ανεξάρτητη τεκμηριωμένη σχεδιαστική άποψη της Αρχιτεκτονικής Τοπίου, που αντιμετωπίζει το τοπίο ολοκληρωμένα και αειφορικά.

Το Συνέδριο συνοδεύθηκε από *τρεις παράλληλες εκδηλώσεις*:

- Την *Έκθεση Έργου του Μεταπτυχιακού Αρχιτεκτονικής Τοπίου* στην οποία παρουσιάσθηκαν ερευνητικές εργασίες, σχεδιαστικά projects και μεταπτυχιακές διατριβές των μεταπτυχιακών φοιτητών. Ιδιαίτερη εντύπωση προκάλεσε η φρέσκια και πρωτοπόρα ματιά

των νέων ανθρώπων στο σχεδιασμό και στη διαχείριση του τοπίου, αλλά και η σε βάθος ανάλυση θεωρητικών και ιστορικών αρχών της Αρχιτεκτονικής Τοπίου.

- Την *Έκθεση Έργου J. Simon* με τίτλο *Travaux Durables et Ephemeres*, στην οποία ο γνωστός αρχιτέκτων τοπίου και καλλιτέχνης κατασκεύασε στην είσοδο του κτηρίου ένα νέο εφήμερο έργο τοπίου και τέχνης.
- Την *Απονομή Τιμητικής Διάκρισης* σε τρεις πρωτοπόρους επιστήμονες για την προσφορά τους στην Εκπαίδευση και το έργο Αρχιτεκτονικής Τοπίου, τους καθηγητές Ν. Κανταρτζή και Δ. Φατούρο αλλά και τον κ. Γ. Αναγνωστόπουλο, επίτιμο πρόεδρο του Παν/νίου Συλλόγου Αρχιτεκτόνων Τοπίου (ΠΣΑΤ) και της International Federation of Landscape Architects (IFLA).

Εάν θα έπρεπε να διατυπωθούν ορισμένα συμπεράσματα, να καταδειχθούν εγγενείς αδυναμίες και να καθορισθούν τα πλαίσια και το όραμα της μελλοντικής πορείας της Αρχιτεκτονικής Τοπίου στην Ελλάδα, όπως προέκυψαν από το Συνέδριο και τις παράλληλες εκδηλώσεις, αυτά θα μπορούσαν να είναι τα παρακάτω:

1. Το πρώτο ελληνικό Διατμηματικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών του Τμήματος Αρχιτεκτόνων και της Γεωπονικής Σχολής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης ανέδειξε, μέσα από το έργο των πρώτων αποφοίτων του, μια *ολοκληρωμένη και ανεξάρτητη εικόνα εκπαίδευσης στην Αρχιτεκτονική Τοπίου* τόσο στη θεωρητική όσο και στην εφαρμοσμένη αντιμετώπιση του τοπίου.
2. Είναι απαραίτητη η συνεργασία επιστημόνων που ασχολούνται με το τοπίο σε διάφορα ΑΕΙ της χώρας, ώστε να δημιουργηθεί ένα *Δίκτυο Εκπαίδευσης και Έρευνας Αρχιτεκτονικής Τοπίου* στην Ελλάδα, με ό,τι αυτό συνεπάγεται σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο.
3. Η ποικιλία του εφαρμοσμένου έργου, η τεράστια ανάπτυξη του κλάδου σε ευρωπαϊκό επίπεδο, η καθιέρωση προδιαγραφών και θεσμικού πλαισίου σε αμιγή έργα Αρχιτεκτονικής Τοπίου, οδηγεί στην *ανάγκη δημιουργίας εξειδικευμένων αρχιτεκτόνων τοπίου* με ξεκάθαρα επαγγελματικά δικαιώματα μέσω της κρατικής αναγνώρισης του τίτλου τους.
4. Καταδείχθηκε η σημασία και προέκυψε η ανάγκη καθιέρωσης της Αρχιτεκτονικής Τοπίου ως αυτόνομου γνωστικού και ερευνητικού αντικειμένου που θα πρέπει να θεραπεύεται σε *νέα ανεξάρτητα Τμήματα Αρχιτεκτονικής Τοπίου των Πανεπιστημίων* της χώρας.

Ας ελπίσουμε πως δεν θα χρειασθούν άλλα 35 χρόνια για να γίνουν τα οράματα πραγματικότητα. Ο δρόμος έχει ανοίξει και χρειάζεται από όλους εμάς, που αγωνιζόμαστε για την καθιέρωση της Αρχιτεκτονικής Τοπίου στην ελληνική πραγματικότητα, όραμα, συνεργασία και επιμονή.

Ιωάννης Α. Τσαλικίδης
Καθηγητής, Γεωπονική Σχολή ΑΠΘ

Συνεδρία 1

ΕΝΑΡΚΤΗΡΙΑ ΤΕΛΕΤΗ

Προεδρείο: Μ. Τζημοπούλου, Ι. Τσαλικίδης

Chairpersons: M. Tzimopoulou, I. Tsalikidis

OPENING CEREMONY

Session 1

WELCOME ADDRESS ΚΑΛΩΣΟΡΙΣΜΑ
INTRODUCTORY SPEECH ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΗ ΟΜΙΛΙΑ
M. Ananiadou - Tzimopoulou M. Ανανιάδου - Τζημπούλου

Κε Γενικό Γραμματέα του Υπουργείου Μακεδονίας-Θράκης
Κε Πρύτανη του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης
Κε Κοσμήτορα της Πολυτεχνικής Σχολής
Κοι Πρόεδροι των Τμημάτων
Αγαπητοί μας προσκεκλημένοι,
σύνεδροι, συνάδελφοι και φοιτητές
Κυρίες και Κύριοι

Το Συνέδριο με θέμα ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΤΟΠΙΟΥ. ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ, ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΙ ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΟ ΕΡΓΟ (11-14 Μαΐου) διοργανώνεται στα πλαίσια του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Αρχιτεκτονικής Τοπίου, που με τη διοικητική υποστήριξη του Τμήματος Αρχιτεκτόνων λειτουργεί από το 2003, ως Διατμηματικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών του Τμήματος Αρχιτεκτόνων και του Τμήματος, νυν Σχολής, Γεωπονίας στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. Είναι διετές και το πρώτο ολοκληρωμένο πρόγραμμα Σπουδών Αρχιτεκτονικής Τοπίου που διδάσκεται στην Ελλάδα. Βασίστηκε στην υπερτριαντάχρονη εμπειρία διδασκαλίας και έρευνας στις δυο αντίστοιχα Σχολές.

Το Συνέδριο αποτελεί την τρίτη διεθνή και πανελλήνια συνάντηση Αρχιτεκτονικής Τοπίου στο ΑΠΘ μετά τα αντίστοιχα Συμπόσια του Τμήματος Αρχιτεκτόνων, 1993, και του Τμήματος Γεωπονίας, 1998.

Στόχος του Συνεδρίου είναι η προώθηση της γνώσης, της επιστημονικής σκέψης, της έρευνας και των σύγχρονων έργων Αρχιτεκτονικής Τοπίου, στον ελληνικό κυρίως χώρο αλλά και διεθνώς.

Εστιάζεται σε επίκαιρα για την ελληνική κοινωνία και το περιβάλλον ζητήματα, όπως:

- Πολιτική ευθύνη, θεσμικό πλαίσιο και επαγγελματική αντιμετώπιση στη διαχείριση και το σχεδιασμό του τοπίου.
- Διεύρυνση των οριζόντων της σχετικής εκπαίδευσης και έρευνας.
- Σχέση επιστήμης και τέχνης στην Αρχιτεκτονική Τοπίου.
- Νέες ιδέες, προβληματισμοί και τάσεις ως προς την έρευνα και τα έργα τοπίου, στους κόλπους μιας σύγχρονης και ραγδαία διεθνώς αναπτυσσόμενης προοπτικής.

Οι θεματικές ενότητες του Συνεδρίου για την Εκπαίδευση, την Έρευνα και το Εφαρμοσμένο Έργο Αρχιτεκτονικής Τοπίου καλύπτονται σε 18 Συνεδρίες με αντίστοιχα θέματα:

Πανεπιστημιακή Εκπαίδευση και Έρευνα, I και II,
Ερευνητικές προσεγγίσεις στο Τοπίο, I και II, και το Αστικό Τοπίο,
Πολιτισμικά Τοπία - Προστασία Διαχείριση και Σχεδιασμός,
Τοπίο και θεσμοί,
Διαχείριση και Αποκατάσταση Φυσικού και Ανθρωπογενούς Τοπίου,
Αξιολόγηση και Ανάδειξη Φυσικού και Αγροτικού Τοπίου,
Αστικό Τοπίο: Εφαρμοσμένη Έρευνα,
Αστικοί Υπαίθριοι Χώροι: Εφαρμοσμένη Έρευνα, I και II,
Υδάτινα Τοπία: Διαχείριση και Σχεδιασμός,
Σχεδιασμός Τοπίου: Εφαρμοσμένο Έργο, I, II και III.

Όλοι πια γνωρίζουμε ότι εκτός από το κατά παράδοση πεδίο ενασχόλησης της Αρχιτεκτονικής Τοπίου, δηλαδή τον σχεδιασμό πάρκων, κήπων και δημοσίων υπαίθριων χώρων, το σύγχρονα καθιερωμένο πεδίο των εφαρμογών που μεταπολεμικά διερευνήθηκε, περιλαμβάνει μεγάλης κλίμακας δημόσια έργα, υποδομές, μετα-βιομηχανικά ανακτώμενες τοποθεσίες, αγρούς ή τομείς πόλεων, και συχνά τους οριακά εγκαταλελειμμένους ή ενδιάμεσους χώρους. Απαιτείται για την άσκηση της Αρχιτεκτονικής Τοπίου ένας εκτεταμένος κορμός εφοδίων σε διαφορετικές κατευθύνσεις και δεξιότητες – τόσο συνθετικά και ευφάνταστα όσο και τεχνικά και διαχειριστικά.

Η ανταπόκριση, το ενδιαφέρον και η συμμετοχή στο Συνέδριο είναι καθοριστική, ελπίζουμε, για την επιτυχία του.

Μέλη της ακαδημαϊκής κοινότητας, ερευνητές και επαγγελματίες από όλη την Ελλάδα, τα Πανεπιστήμια της χώρας, τις Δημόσιες Υπηρεσίες, την Τοπική Αυτοδιοίκηση, τον Δημόσιο και τον Ιδιωτικό Τομέα, διαφόρων σχετικών ειδικοτήτων, δηλαδή αρχιτέκτονες τοπίου, αρχιτέκτονες, γεωπόνοι, δασολόγοι, πολεοδόμοι, χωροτάκτες, γεωγράφοι, οικολόγοι που εκπαιδευτικά ή ερευνητικά ασχολούνται με το αντικείμενο ή ασκούν εφαρμοσμένο έργο Αρχιτεκτονικής Τοπίου στην Ελλάδα, είναι όλοι σήμερα εδώ.

Η διεθνής εμπειρία παρουσιάζεται από προσκεκλημένους ομιλητές, διακεκριμένους καθηγητές, καταξιωμένους Αρχιτέκτονες Τοπίου ή μελετητές σύγχρονων μεγάλων έργων σχεδιασμού τοπίου στην Ευρώπη, Γαλλία, Ολλανδία, Αγγλία και αλλού.

Κατά τη διάρκεια του Συνεδρίου σε παράλληλες εκδηλώσεις διοργανώνονται δύο Εκθέσεις Αρχιτεκτονικής Τοπίου, διάρκειας μίας εβδομάδας, στον Εκθεσιακό Χώρο της Πολυτεχνικής Σχολής ΑΠΘ, που αμέσως μετά εγκαινιάζονται.

Είναι:

Η ΕΚΘΕΣΗ ΕΡΓΟΥ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟΥ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ ΤΟΠΙΟΥ, όπου εκτίθενται εργασίες, μελέτες έργων και οι πτυχιακές διατριβές των φοιτητών, που εκπονήθηκαν στα πλαίσια των σπουδών τους, καθώς και διδακτικές σημειώσεις, βοηθήματα, εκπαιδευτικό υλικό και βιβλία που προετοιμάστηκαν από τους διδάσκοντες ειδικά για τις απαιτήσεις του προγράμματος. Μέρος της Έκθεσης θα φιλοξενηθεί στον χώρο Εισόδου του κτιρίου Γεωπονίας.

Η ΕΚΘΕΣΗ ΕΡΓΟΥ JACQUES SIMON με θέμα TRAVAUX DURABLES ET EPHEMERES, όπου εκτίθεται ένα ιδιαίτερο τμήμα της δουλειάς του διάσημου Αρχιτέκτονα Τοπίου.

22

Σε παράλληλη επίσης εκδήλωση την Παρασκευή, στις 11:00 το πρωί, στον ίδιο αυτό χώρο τιμώνται ως πρωτοπόροι της Αρχιτεκτονικής Τοπίου για τα Ελληνικά Πανεπιστήμια οι Καθηγητές μας Νικόλαος Κανταρτζής και Δημήτρης Φατούρος (κατά χρονολογική σειρά) και ο Γιώργος Αναγνωστόπουλος, πρώτος Πρόεδρος ΠΣΑΤ και τώως Πρόεδρος της IFLA.

Έτσι, λοιπόν, το μεγάλο ενδιαφέρον για συμμετοχή, 800 σύνεδροι, 130 και πλέον εργασίες που υποβλήθηκαν, εκ των οποίων 90 παρουσιάζονται στο συνέδριο ως ανακοινώσεις και 17 ως posters, οι επιπλέον διακεκριμένες ομιλίες, οι δύο παράλληλες εκθέσεις, θα μας επιτρέψουν να μιλήσουμε με λόγια και με έργα για την Αρχιτεκτονική Τοπίου στην Ελλάδα και διεθνώς.

Ευχαριστούμε θερμά και καλωσορίζουμε όλους, οργανωτές και συμμετέχοντες, προσκεκλημένους και τιμώμενους, εκθέτοντες και ενδιαφερόμενους.

Όλους εσάς που υποστηρίζετε σήμερα με την παρουσία σας την μεγάλη γιορτή, που συνέπεσε να γίνει για το Τοπίο και την Αρχιτεκτονική του η πρώτη μέρα του Συνεδρίου, καθώς σήμερα γιορτάζεται στην Ελλάδα η Πρωτομαγιά.

Σύμπτωση συμβολικά σημαντική, ουσιαστικά και μεταφορικά, γιατί στην σύγχρονη Αρχιτεκτονική Τοπίου θέλουμε να βλέπουμε το Τοπίο Κοινωνικά, Οικολογικά και Πολιτισμικά.

Στο επίκεντρο της κοινωνικής ευθύνης για το τοπίο και πέρα από τις προσδοκίες μας για «ωραία τοπία», οι σύγχρονες απαιτήσεις επιβάλλουν τον επαναπροσδιορισμό αναφορών ταυτότητας σε ένα καθημερινό περιβάλλον που συνεχώς υποβαθμίζεται μέσα από «λειτουργικούς», «εμπορικούς» και όχι ανθρωποκεντρικούς σχεδιασμούς. Γι' αυτό είναι εδώ και πολλά χρόνια η ώρα να αντιμετωπίζουμε το «τοπίο ως σχέδιο, ως μελέτη, ως έργο της κοινωνίας». Le paysage comme projet de société, όπως θα μας έλεγαν οι φίλοι μας οι Γάλλοι. Μετά βέβαια από το επίσης γνωστό μας «το τοπίο ως έργο τέχνης και πολιτισμού».

Την έναρξη του Συνεδρίου θα κηρύξει ο Γενικός Γραμματέας του Υπουργείου Μακεδονίας-Θράκης, μετά τις προσφωνήσεις των επισήμων τους οποίους και καλούμε στο βήμα:

Ο Πρύτανης του ΑΠΘ, Καθηγητής Ι. Αντωνόπουλος

Ο Κοσμήτορας της Πολυτεχνικής Σχολής, καθηγητής Δ. Τολίκας

Η Πρόεδρος του Τμήματος Αρχιτεκτόνων, καθηγήτρια Ζ. Καραμάνου-Ροδολάκη

Ο Πρόεδρος της Γεωπονικής Σχολής, καθηγητής Ν. Μισοπολινός

Ο Καθηγητής Ι. Τσαλικίδης, Αναπλ. Διευθυντής του ΔΠΜΣ Αρχιτεκτονικής Τοπίου, θα αναφερθεί σύντομα σε αυτό.

Σας διαβάζω τον Χαιρετισμό του Υφυπουργού Περιβάλλοντος κ. Καλογιάννη, που αιφνίδιες υποχρεώσεις ακύρωσαν την προβλεπόμενη παρουσία του στο Συνέδριο.

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ ΥΦΥΠΟΥΡΓΟΥ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΕΡΓΩΝ ΥΦΥΠΟΥΡΓΟΣ

Αθήνα 11.05.2005

Προς το
Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών – Τμήμα Γεωπονίας
Διατμηματικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
Αρχιτεκτονική Τοπίου

Ευχαριστώ πολύ για την πρόσκλησή σας να παραβρεθώ στο Πανελλήνιο Συνέδριο Αρχιτεκτονικής τοπίου με θέμα «Αρχιτεκτονική Τοπίου: Εκπαίδευση, Έρευνα και Εφαρμοσμένο έργο». Λόγω της επίσκεψης του Υπουργού ΠΕΧΩΔΕ κ. Γ. Σουφλιά στην Δυτική Ελλάδα δεν θα μπορέσω να παραβρεθώ στο συνέδριό σας, παρά τον αρχικό προγραμματισμό μου.

Όπως γνωρίζετε, για το ΥΠΕΧΩΔΕ αποτελεί προτεραιότητα η προστασία και ανάδειξη του φυσικού και δομημένου Περιβάλλοντος.

Ένας από τους στόχους μας είναι ο καθορισμός και η εφαρμογή πολιτικής τοπίου και η ευαισθητοποίηση της κοινωνίας για την αξία του τοπίου.

Παρακαλώ να με ενημερώσετε για τα αποτελέσματα του Συνεδρίου.

Εύχομαι ολόψυχα καλή επιτυχία.

Με φιλικούς χαιρετισμούς
Σταύρος Ελ. Καλογιάννης

RECTOR'S ADDRESS SPEECH ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ ΠΡΥΤΑΝΗ
ARISTOTLE UNIVERSITY OF THESSALONIKI ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΘΕΣ/ΝΙΚΗΣ
Yannis G. Antonopoulos Γιάννης Γ. Αντωνόπουλος

Φίλες και φίλοι,

Σας ευχαριστώ θερμά για την πρόσκλησή σας να παραστώ στο συνέδριο με θέμα «Αρχιτεκτονική Τοπίου-Εκπαίδευση, έρευνα και εφαρμοσμένο έργο» που διοργανώνει το Τμήμα Αρχιτεκτόνων της Πολυτεχνικής Σχολής του Α.Π.Θ.

Μπορεί όλοι μας, ως κάτοικοι μεγάλων πόλεων, να μη γνωρίζουμε επακριβώς την αξία της αρχιτεκτονικής τοπίου, μπορούμε να αντιληφθούμε όμως πολύ καλά τα αποτελέσματα της απουσίας της. Η αισθητική ρύπανση είναι κι αυτή μία μορφή ρύπανσης, η οποία μπορεί να μην καταστρέφει την υγεία μας, υποβαθμίζει όμως την ποιότητα ζωής μας, «πληγώνει» την ψυχή μας και μακροπρόθεσμα μας εξαντλεί.

Η Αρχιτεκτονική Τοπίου δεν αφορά μόνο τους κήπους στις βίλες ευκατάστατων συμπολιτών μας. Πρόκειται για ένα εξαιρετικά ενδιαφέρον θέμα, δεδομένου του μεγάλου φάσματος εφαρμογών της, όπως φαίνεται από μια πρώτη ματιά στο πρόγραμμα. Π.χ. στο αστικό περιβάλλον (σχεδιασμός χώρων πρασίνου – Βοτανικός Κήπος Σταυρούπολης και χώρων παιχνιδιού), στην ύπαιθρο (αποκατάσταση τοπίου κατά τις αναδασώσεις) αλλά και στην πολιτιστική κληρονομιά μας (π.χ. ανάδειξη και αξιοποίηση πρώην στρατοπέδου Κόδρα, ανάδειξη ιστορικού ελαιώνα Αθηνών). Ως Πρύτανης του Α.Π.Θ. είμαι ιδιαίτερα περήφανος για μια ακόμη πρωτοπορία των επιστημόνων του, τη δημιουργία και λειτουργία σχετικού μεταπτυχιακού προγράμματος σπουδών.

Συνέδρια σαν και αυτό, με το πλήθος των προβλημάτων τα οποία θα παρουσιαστούν, θα σχολιαστούν και θα προταθούν λύσεις, έρχονται να μας τονίσουν την αξία ενός σωστά αισθητικού περιβάλλοντος, το οποίο πολύ συχνά παραβλέπουμε ως δευτερεύον. Και πιθανόν να μας θυμίσει ότι όλοι μας μπορούμε να συμβάλλουμε στην αντιμετώπισή του και όχι μόνο να αποτελούμε μέρος του προβλήματος.

Εύχομαι καλή επιτυχία στις εργασίες του συνεδρίου, ώστε να επιτευχθούν οι στόχοι της διοργάνωσης για το καλό της επιστήμης και της κοινωνίας, για ένα καλύτερο αύριο.

Σας ευχαριστώ πολύ

DEAN'S ADDRESS SPEECH ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ ΚΟΣΜΗΤΟΡΑ
FACULTY OF TECHNOLOGY, AUTH ΠΟΛΥΤΕΧΝΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΑΠΘ
Dimitris Tolikas Δημήτρης Τολίκας

Αισθάνομαι ιδιαίτερη ευχαρίστηση που στο χώρο της Πολυτεχνικής Σχολής διοργανώνεται αυτό το συνέδριο με τίτλο «Αρχιτεκτονική τοπίου - Εκπαίδευση, έρευνα και εφαρμοσμένο έργο». Γίνεται στο πλαίσιο του διατμηματικού μεταπτυχιακού προγράμματος σπουδών «Αρχιτεκτονική Τοπίου», ενός προγράμματος που ιδρύθηκε πριν από δύο χρόνια και λειτουργεί με την υποστήριξη του τμήματος Αρχιτεκτόνων Μηχανικών και της Γεωπονικής Σχολής Α.Π.Θ. Απ'ό,τι γνωρίζω είναι το μοναδικό πρόγραμμα σπουδών μ' αυτό το αντικείμενο στην Ελλάδα.

Ξεφυλλίζοντας τον τόμο των περιλήψεων των εργασιών που πρόκειται να ανακοινωθούν σ' αυτό το συνέδριο, διαπιστώνει κανείς, ακόμα και οι μη ειδικοί επί του θέματος, όπως εγώ, ότι ο τόμος περιλαμβάνει μια πλούσια και ενδιαφέρουσα θεματολογία, όπως:

- Πανεπιστημιακή εκπαίδευση και έρευνα
- Διαχείριση και σχεδιασμός τοπίου
- Σχέση επιστήμης και τέχνης στην αρχιτεκτονική τοπίου
- Νέες ιδέες, προβληματισμοί και τάσεις σχετικές με την έρευνα και τα έργα τοπίου.

Σ' αυτόν τον τόμο διακρίνει κανείς εργασίες θεωρητικές, αλλά και εφαρμοσμένες. Βλέπει ότι συμμετέχουν επιστήμονες διαφόρων ειδικοτήτων που όλοι συγκλίνουν προς την αρχιτεκτονική τοπίου. Επιστήμονες που εργάζονται στα πανεπιστήμια, στις δημόσιες υπηρεσίες, στην τοπική αυτοδιοίκηση ή στον ιδιωτικό τομέα και που έχουν κοινά και συμπληρωματικά ενδιαφέροντα.

Με χαρά, επίσης, διαπιστώνει κανείς ότι αυτό το συνέδριο θα αποτελέσει κόμβο συνάντησης διακεκριμένων επιστημόνων απ' όλη την Ευρώπη, κόμβο ανταλλαγής εμπειριών επί σύγχρονων θεμάτων αρχιτεκτονικής τοπίου. Διακεκριμένοι επιστήμονες από Γαλλία, Αγγλία, Ολλανδία κ.λπ. θα αναπτύξουν τις απόψεις τους και θα αναφερθούν στα έργα τους.

Με μεγάλο ενδιαφέρον αναμένονται, επίσης, δύο εκθέσεις αρχιτεκτονικής τοπίου που φιλοξενοούνται στον εκθεσιακό χώρο της Πολυτεχνικής Σχολής. Εκθέσεις που περιλαμβάνουν τόσο διατριβές και μελέτες έργων φοιτητών, όσο και έργα διάσημου αρχιτέκτονα τοπίου.

Εύχομαι καλή επιτυχία σ' όλες τις πτυχές του συνεδρίου σας. Κρίνοντας από την ενδιαφέρουσα θεματολογία και τα ονόματα των ομιλητών προδικάζω από τώρα την επιτυχία του συνεδρίου.

PRESIDENT'S ADDRESS SPEECH ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ ΠΡΟΕΔΡΟΥ
SCHOOL OF ARCHITECTURE, AUTH ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ ΑΠΘ

Zoe Karamanou - Rodolaki Ζωή Καραμάνου - Ροδολάκη

Χαίρομαι ιδιαίτερα που είμαι πρόεδρος στο Τμήμα Αρχιτεκτόνων κατά την περίοδο αυτή που δημιουργήθηκε και αναπτύχθηκε το Διατμηματικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών, καθώς και τώρα που υλοποιείται στα πλαίσιά του αυτό το Συνέδριο με στόχο τόσο την προώθηση της γνώσης και της επιστημονικής σκέψης όσο και την παρουσίαση και προβολή των αποτελεσμάτων της έρευνας και της εφαρμογής στον ελληνικό και διεθνή χώρο. Χαίρομαι επίσης που έχουμε μαζί μας εκ μέρους του Υπουργείου Μακεδονίας και Θράκης τον Λουκά Ανανάκη, καθηγητή της Σχολής Γεωπονίας του Α.Π.Θ., ο οποίος συνεργάστηκε μαζί μας τόσο κατά τα πρώτα χρόνια που εντάξαμε το αντικείμενο αυτό στο Τμήμα Αρχιτεκτόνων όσο και σήμερα διδάσκοντας στα πλαίσια του Μεταπτυχιακού Προγράμματος.

Πιστεύω ότι η επιτυχία του Συνεδρίου είναι εξασφαλισμένη, όπως γίνεται φανερό από την μέχρι τώρα προετοιμασία και την μαζική παρουσία όλων μας σ' αυτή την αίθουσα, και η σημασία του είναι μεγάλη. Από το ένα μέρος η έννοια του Τοπίου εμφανίζεται και προβάλλεται όλο και συχνότερα τα τελευταία χρόνια και καταδεικνύεται η αναγκαιότητα αντιμετώπισης των ζητημάτων οργάνωσης και σχεδιασμού του. Από το άλλο, η Αρχιτεκτονική Τοπίου είναι ένα ευρύ και επίκαιρο ζήτημα που η σημασία της ενίσχυσής του μας ώθησε να οργανώσουμε και να στηρίξουμε μαζί με τη Σχολή Γεωπονίας το σχετικό Διατμηματικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών, που λειτούργησε με απόλυτη επιτυχία. Κάθε έρευνα και μελέτη λοιπόν, ιδιαίτερα μάλιστα όταν συνοδεύεται από το πλούσιο υλικό της εφαρμογής της, θεωρείται πολύ σημαντική και αποτελεί ένα χρήσιμο εργαλείο για όλους μας. Τέλος όπως είναι φυσικό μέσα από το εύρος των θεμάτων που παρουσιάζονται, αλλά και από τη γόνιμη συζήτηση που συνήθως προκαλείται και επακολουθεί, το όφελος είναι μεγάλο και για τους συνέδρους που παρακολουθούν το Συνέδριο αλλά και για τους αναγνώστες και μελετητές των Πρακτικών του.

PRESIDENT'S ADDRESS SPEECH ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ ΠΡΟΕΔΡΟΥ
SCHOOL OF AGRICULTURE, AUTH ΓΕΩΠΟΝΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΑΠΘ

Nikolaos Misopolinos Νικόλαος Μισοπολίνος

Κύριε Γενική Γραμματέα του Υπουργείου Μακεδονίας Θράκης συνάδελφε Λουκά Ανανάκη, κύριε Πρύτανη του Α.Π.Θ. αγαπητές και αγαπητοί συνάδελφοι και φοιτητές,

Νομίζω σήμερα πως έχουμε πλέον τη χαρά να μπορούμε να αποτιμούμε ένα έργο που ξεκίνησε από ένα πάντρεμα της φαντασίας με τη δεξιάτητα, της σύλληψης με την εφαρμογή. Το πείραμα που σχεδιάστηκε δύο χρόνια πριν και υποστηρίχθηκε με πάθος από τις δύο Σχολές έδωσε τα πρώτα πολύ σημαντικά αποτελέσματα. Οι απόφοιτοί αυτού του διασχολικού προγράμματος είναι έτοιμοι με πολύ φαντασία και μεράκι να προσφέρουν υπηρεσίες στον τομέα της αρχιτεκτονικής του τοπίου.

Θυμάμαι πως χρόνια πριν στη δεκαετία του '70 τα πρώτα μαθήματα με τις αντίστοιχες εφαρμογές τους στο αγρόκτημα του Πανεπιστημίου έδιναν για πρώτη φορά την ευκαιρία στους Θεσσαλονικείς να γνωρίσουν να θαυμάσουν και να υπερηφανευτούν –γιατί όχι – για τοι πανεπιστημίο τους. Ήταν οι πρώτες εκθέσεις αρχιτεκτονικής τοπίου που ο πρωτοπόρος στην κατεύθυνση αυτή στη χώρα μας καθηγητής Νίκος Κανταρτζής είχε αρχίσει να οργανώνει με τους φοιτητές του στο Αγρόκτημα. Σήμερα οι μαθητές του ο Γιάννης ο Τσαλικίδης και η Μαίρη Ανανάδου -συνάδελφοι- δημιούργησαν αυτό που σήμερα όλοι μας μπορούμε να υπερηφανευτούμε. Είναι το προϊόν αυτής της προσπάθειας που θα συζητήσουμε στο Συνέδριο που αρχίζει σήμερα όχι μόνο μεταξύ μας αλλά και με εκλεκτούς του χώρου καταξιωμένους σε διεθνές επίπεδο επιστήμονες. Θα συζητήσουμε όλα τα θέματα που αφορούν στο σχεδιασμό του τοπίου για την προστασία, την αισθητική και την ανάδειξη των χώρων στην πόλη την ύπαιθρο, στον πολιτισμό.

Χαίρομαι ιδιαίτερα που ως Πρόεδρος της Γεωπονικής Σχολής συμμετέχω στο Συνέδριο το οποίο επισφραγίζει την μεγάλη προσπάθεια όλων σας που με μεράκι το φέρατε στο τέλος του.

Εύχομαι λοιπόν και εγώ με τη σειρά μου καλή επιτυχία. Σας ευχαριστώ.

Αγαπητοί φίλοι,

Σας καλωσορίζω με τη σειρά μου στην εναρκτήρια τελετή του 3^{ου} Πανελληνίου Συνεδρίου Αρχιτεκτονικής Τοπίου που οργανώνεται στα πλαίσια του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών Αρχιτεκτονικής Τοπίου του Τμήματος Αρχιτεκτόνων και της Γεωπονικής Σχολής του Α.Π.Θ.

Θα αναφερθώ σύντομα σε αυτό το μεταπτυχιακό Πρόγραμμα με σκοπό όχι να το περιγράψω και να σας κουράσω με τίτλους μαθημάτων, κωδικούς, εξετάσεις και διατριβές, αυτά εξάλλου μπορείτε να τα βρείτε αναλυτικά γραμμένα στον Οδηγό Σπουδών μας, αλλά για να κάνω έναν απολογισμό και να παραθέσω κάποιες σκέψεις για τα κίνητρα που μας ώθησαν στη δημιουργία του και τις πιθανές προοπτικές του.

Σε μια Ευρωπαϊκή Ένωση των 15, πριν την διεύρυνση, που αριθμεί 4.000 φοιτητές σε 32 ολοκληρωμένα προπτυχιακά και 12 μεταπτυχιακά προγράμματα Αρχιτεκτονικής Τοπίου, δίπλα στην Τουρκία που διαθέτει 4 αυτόνομα Πανεπιστημιακά Τμήματα Αρχιτεκτονικής Τοπίου και μέσα στην παγκόσμια διογκούμενη ανησυχία για το περιβάλλον και την αειφόρο ανάπτυξη, το Μεταπτυχιακό της Αρχιτεκτονικής Τοπίου ήταν μια επιβεβλημένη αναγκαιότητα για την χώρα μας για λόγους εκπαιδευτικούς, πολιτιστικούς και κοινωνικούς. Αυτό αποδείχθηκε από την αυξημένη προσέλευση υποψηφίων (5πλάσιοι σε σχέση με τις θέσεις) αλλά και την πανελλήνια συμμετοχή επιστημόνων στο Συνέδριο που αρχίζει σήμερα.

Η οργάνωση και η υλοποίηση του Μεταπτυχιακού ήταν μια επίπονη και σύνθετη διαδικασία που ολοκληρώθηκε χάρη στη συνεργασία και την προϋπάρχουσα 30χρονη διδακτική εμπειρία που αντικειμένον στα τμήματα Αρχιτεκτονικής και Γεωπονίας. Η προσπάθειά μας ήταν διπλή, διότι έπρεπε να συνδυάσουμε δύο διαφορετικά επιστημονικά υπόβαθρα, να δημιουργήσουμε ενιαία υποχρεωτικά μαθήματα και μαθήματα επιλογής και να καθιερώσουμε μια κοινή γλώσσα κατανόησης για νέους επιστήμονες που προέρχονταν από διαφορετικές αφετηρίες. Θέματα όπως η γραμματειακή υποστήριξη, η εξεύρεση αιθουσών και στα 2 τμήματα, τα ωράρια και η οργάνωση του διδακτικού προσωπικού (18 μέλη ΔΕΠ από κάθε τμήμα), αντιμετωπίστηκαν με περιορισμένους οικονομικούς πόρους, καλή διάθεση, αλλά κυρίως με ανιδιοτέλεια από όλους.

Εκτός από τα παραπάνω προβλήματα που ξεπεράστηκαν αρκετά γρήγορα με επιτυχία, το Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα αποτέλεσε για όλους τους συμμετέχοντες μια ολοκληρωμένη εμπειρία νέας επιστημονικής προσέγγισης στην Αρχιτεκτονική Τοπίου. Αυτή προήλθε τόσο από τη συγκρότηση των νέων μαθημάτων όσο και από τη δεκτικότητα και επανατροφοδότηση σύγχρονων ιδεών από διδάσκοντες και φοιτητές.

Η έκθεση του έργου τους η οποία θα εγκαινιασθεί σήμερα, φανερώνει ξεκάθαρα τη φρέσκια σκέψη, την πολυσυνλεκτικότητα στην αντίληψη του τοπίου, και σίγουρα αντανακλά τη διαφορετικότητα των διδασκόντων. Προσπαθήσαμε να τους μάθουμε να αντιμετωπίζουν το τοπίο με κριτική διάθεση, να αναγνωρίζουν την πολυδιάστατη εικόνα του, να αντιλαμβάνονται την οικολογική και βιολογική του δομή, να σέβονται το πνεύμα και την πολιτισμικότητά του και συνακόλουθα να επεμβαίνουν σε αυτό με ευαισθησία, φαντασία και μεθοδικότητα.

Ελπίζουμε το Μεταπτυχιακό μας Πρόγραμμα, σε συνδυασμό με τις εργασίες και τα συμπεράσματα του Συνεδρίου, να ανοίξει νέους δρόμους συνεργασίας με συναδέλφους άλλων Τμημάτων και Σχολών. Ευχόμαστε να μεταδώσει σε όλους όσοι το παρακολουθήσουν, ιδιαίτερα στους Δημόσιους φορείς και στην Τοπική Αυτοδιοίκηση, το μήνυμα πως το τοπίο αποτελεί εγγενές συστατικό της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς αλλά και της εθνικής ταυτότητας ενός τόπου.

Ευχαριστούμε όλους τους συναδέλφους και τους συνεργάτες που στελεχώνουν το πρόγραμμα για την αφοσίωση και τον ενθουσιασμό τους, αλλά και τους φοιτητές μας, αρχιτέκτονες και γεωπόνους, που σε λίγες μέρες θα ορκισθούν ως οι πρώτοι αρχιτέκτονες τοπίου ελληνικού πανεπιστημίου, για την ανταπόκριση, την εργατικότητα, την άμιλλα, την επιμονή και την καινοτομία των ιδεών, που μας έκαναν όλους να αισθανθούμε πως πραγματικά άξιζε τον κόπο.

Ευχαριστώ πολύ.

Παρακαλώ τον Γενικό Γραμματέα του Υπουργείου Μακεδονίας-Θράκης, καθηγητή κ. Λουκά Ανανίκα, να χαιρετίσει και να κηρύξει την έναρξη του Συνεδρίου.

OPENING SPEECH ΕΝΑΡΚΤΗΡΙΑ ΟΜΙΛΙΑ
SECRETARY GENERAL ΓΕΝΙΚΟΥ ΓΡΑΜΜΑΤΕΑ
OF MACEDONIA-THRACE MINISTRY ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ-ΘΡΑΚΗΣ
Lukas Ananikas Λουκάς Ανανίκας

Κύριε Υπουργέ,
Κύριε Πρύτανη,
Αγαπητοί ομιλητές,
Κυρίες και κύριοι

Με χαρά βρίσκομαι σήμερα ανάμεσά σας, εκπροσωπώντας το Υπουργείο Μακεδονίας-Θράκης από τη θέση του Γενικού Γραμματέα, στην τελετή έναρξης του συνεδρίου «Αρχιτεκτονική Τοπίου – Εκπαίδευση, Έρευνα και Εφαρμοσμένο Έργο», που διοργανώνουν από κοινού το Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών και το Τμήμα Γεωπονίας του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου.

Στο πρόσφατο παρελθόν, ως καθηγητής στο Τμήμα Γεωπονίας, είχα την τύχη να διδάξω στο Διατμηματικό αυτό πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών και γνωρίζω τη σημασία, τη σπουδαιότητα, αλλά και τη μαγεία της αρχιτεκτονικής Τοπίου.

Στην Ελλάδα, όπου η πλειοψηφία των τοπίων, δομημένων και μη, είναι μάλλον υποβαθμισμένη, η γνώση και η εξειδίκευση στην αρχιτεκτονική Τοπίου είναι κάτι περισσότερο από επιβεβλημένη. Είναι, λοιπόν, ιδιαίτερα ευτυχές το γεγονός ότι αρκετοί νέοι άνθρωποι, νέοι επιστήμονες απο-

φασίζου να αποκτήσουν εξειδίκευση στην αρχιτεκτονική Τοπίου, μέσω της παρακολούθησης του συγκεκριμένου προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών που λειτουργεί στο Αριστοτέλειο.

Το ενδιαφέρον των νέων επιστημόνων για τον συγκεκριμένο τομέα φάνηκε άλλωστε και από τον μεγάλο αριθμό των αιτήσεων που υπέβαλαν οι πτυχιούχοι για να παρακολουθήσουν το εν λόγω διετές πρόγραμμα. Θα είναι, μάλιστα, ιδιαίτερα μεγάλη ικανοποίηση για τους καθηγητές του προγράμματος το γεγονός ότι σε λίγο θα αποφοιτήσουν και οι πρώτοι μεταπτυχιακοί του φοιτητές. Οι επιστήμονες αυτοί έχουν ήδη καταλάβει τον ρόλο, τη σημασία, το αντικείμενο και τις εφαρμογές της αρχιτεκτονικής Τοπίου στο αστικό, περιαστικό και ευρύτερο φυσικό περιβάλλον.

Βέβαια, στη χώρα μας οι σπουδές στην αρχιτεκτονική Τοπίου δεν είναι ιδιαίτερα ανεπτυγμένες, σε σύγκριση τουλάχιστον με αρκετές χώρες του εξωτερικού, όπου εδώ και χρόνια λειτουργούν σχολές με παράδοση στη συγκεκριμένη επιστήμη.

Στο πλαίσιο αυτό η διοργάνωση ενημερωτικών ημερίδων και συνεδρίων, όπως αυτό που ξεκινά σήμερα στην Θεσσαλονίκη, είναι μάλλον αναγκαία, αφού συγκεντρώνουν και παρουσιάζουν όλα τα νέα δεδομένα του χώρου.

Στο πρόγραμμα του συνεδρίου διακρίνω ιδιαίτερα αξιόλογα θέματα, που καλύπτουν όλο το φάσμα της αρχιτεκτονικής Τοπίου, αλλά και το θέμα της πανεπιστημιακής εκπαίδευσης και έρευνας. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν, άλλωστε, και οι εισηγήσεις στον Τομέα της εφαρμοσμένης έρευνας, καθώς δίνουν με απτά παραδείγματα την επίδραση της αρχιτεκτονικής Τοπίου στο περιβάλλον μας.

Η άκριτη και συνεχής δόμηση, η πύκνωση των συγκοινωνιακών αρτηριών, η αλόγιστη χρήση γης, απομακρύνουν συνεχώς τον άνθρωπο από τη φύση και τον παγιδεύουν σε ένα περιβάλλον μη φιλικό. Η αρχιτεκτονική Τοπίου μπορεί να συμβάλλει στην αποκατάσταση αυτής της σχέσης, στη ρύθμιση της ισορροπίας μεταξύ του ανθρώπου και του περιβάλλοντός του. Η πολιτεία αναμένει με ενδιαφέρον τις προτάσεις των επιστημόνων προς αυτή την κατεύθυνση.

Εύχομαι από καρδιάς καλή συνέχεια στις εργασίες του συνεδρίου.

Σας ευχαριστώ.

LANDSCAPE ARCHITECTURE EDUCATION IN EUROPE

ir. **Jeroen de Vries** bnt

Director of the Landscape Department of Larenstein, Velp, The Netherlands
J.deVries@larenstein.nl

President of ECLAS

European Council of Landscape Architecture Schools

Member of Steering Committee Thematic Network LE:NOTRE
(Landscape Education New Opportunities for Teaching and Research in Europe)

Landscape education and research in Europe has developed according to the needs of society and the professional practice. It is a practice-led discipline.

Over recent decades the discipline has expanded to environmental studies and urban areas. Issues associated with sustainability and the conservation of the cultural landscape heritage are nowadays addressed by the discipline. In most countries the design of the urban outdoor spaces like squares, streets and the surroundings of infrastructure are included in the domain.

With recent changes in the educational system the structure and content of courses are re-evaluated. ECLAS provides with the LE:NOTRE thematic network a platform for academics and schools to share experience and to define the core competencies for landscape architecture education and a joint research agenda. The development of education and research is influenced by European policies (Bologna agreement, General Directive, Landscape Convention) and international projects (Tuning)

Contents of courses

The nature of the landscape architecture means that the subject area not merely draws on and integrates both sides of the traditional divide between the creative arts and the natural sciences. It also incorporates many aspects of the humanities and technology. This complexity is closely reflected by the diversity of approaches to the discipline in Europe. A diversity that is clearly illustrated by the range of different types of higher education institutions in which landscape architecture teaching has been established.

The contents of the actual courses have been influenced by:

- the roots of the institute, either a horticultural school, a university for agriculture and forestry, a school of fine arts and architecture or a technical university (Scheme 1);
- academic staff giving a specific focus to the subjects taught and research programmes;
- the demands and development of the professional practice within different countries,
- the development of related disciplines (eg landscape ecology, vegetation science, cultural history, environmental psychology, water management).

Tradition	Some Examples of Institutes
Horticulture	Budapest, Larenstein, Erasmus Horteco, Versailles, Weißen-Stephan
Agriculture/Forestry	Evora, Wageningen, Zagreb
Fine Arts	Edinburgh, Hamburg, Leeds
Architecture	Amsterdam, Barcelona, Genua, Greenwich, Helsinki
Environmental Planning	FH Neubrandenburg, Newcastle, FH Nürtingen
Urban Planning	TU-Vienna, TU-Delft, ETH Zurich

Scheme 1: some examples of traditional roots of institutes

Starting from a tradition and academic context, the courses have been developed by pioneers in the field of landscape architecture whose influence can still be seen in the course content. To name only a few key persons: Professor Bijhouwer who developed ideas on genius loci and the use of indigenous planting in Wageningen (NL), Professor Kienast doing research in order to make use of ecological principles in design in Berlin (DE) and ETH Zürich (CH) and Professor Ogrin implementing landscape classification in Ljubljana (SL).

Although many courses are not directly related to the professional practice, students work on projects that are reflecting the issues of society. What landscape architectural practice has in common throughout Europe is the use of design techniques based on knowledge of the functional and aesthetic characteristics of landscape materials, and of the organisations of landscape elements, external places and activities. The design issues vary from country to country. The lay out of the new polders in the Netherlands, the demand for private gardens in Belgium and France, the great number of historical gardens in Italy and Spain, the way landscape planning is organised in Germany, all have influenced and still influence the contents of courses.

New demands of the community at large have been addressed by the discipline, e.g. the redesign of former industrial sites, the importance of green areas for health and wellbeing in the urban environment or the relation of art and public space. These contemporary design tasks are frequently taken as starting points for recent student projects.

In some cases, however, professionals of related disciplines like architects, artists, engineers, planners, ecologists, lands scientists have taken up these issues. In Italy, Greece and Spain architects claim the design of parks, squares and outdoor urban space.

Discipline of landscape architecture

In Europe there is an ongoing discussion as regards the definition of landscape architecture. The schools collaborating in the Thematic Network LE:NOTRE have formulated a common definition: Landscape architecture is the discipline concerned with mankind's conscious shaping of his external environment. It involves planning, design and management of the landscape to create, maintain, protect and enhance places so as to be both functional, beautiful and sustainable (in every sense of the word), and appropriate to diverse human and ecological needs.

This definition is broader than the definition of EFLA, which is slightly more design oriented: The Landscape Architect plans, designs and manages urban and rural landscapes that satisfy human and natural, aesthetic and functional requirements. These activities are based on knowledge of the natural processes and cultural values that underlie a continuous process of formation of landscapes, and the opportunities and constraints encountered in the intervention of existing environments. This requires a methodological and functional expertise combined with creative talent, and is founded on the knowledge of specific areas within humanities and the applied science and techniques” (definition in EFLA's Education Policy in 1998)

EFLA Education Policy

Since Landscape Architecture is a relatively new discipline, which is still not recognized in some countries within Europe, a need was felt to define the subject of the profession and essential domains of knowledge. In this context the European Foundation for Landscape Architecture (EFLA), which was founded in the early nineties of the 20th century, started to promote landscape architecture in the EU. It has stated that higher education in landscape architecture should call for a course with a minimum length of 4 years and a minimum of 50% of study in design studios or projects. Graduates should have:

- design and planning skills based on artistic/creative talent and an ability to think along the lines of logic and reason

- an intellectual development based on a broad background of- and reflection on - human-related and natural processes.
- a technical know-how in order to understand the implications and consequences of design and planning decisions.
- an understanding of the different roles of landscape architects in interdisciplinary teams and an ability to manage planning processes.

However, it must be stressed that the aim was -and is- in no way to homogenise European landscape architecture courses, but to try and establish where common elements currently exist as a basis for the future developments. The cultural identity of courses should be preserved.

The education committee of EFLA started to define domains of knowledge and a procedure for the recognition of landscape courses. In the Education Policy Document (EFLA, 1998) a common description of the contents was agreed upon. This document is now being revised in relation to the Bologna agreement in collaboration with ECLAS. EFLA aims to *Bologna process*:

The European Union focuses on the free movement of people and professional. Within the European community there are about 7000 landscape architects in public and private offices. The best way to facilitate the professional collaboration is to establish a common educational platform. Even before the Bologna Agreement the European universities in Salamanca (2001) declared: 'European higher education institutions recognise that their students need and demand qualifications which they can use effectively for the purpose of their studies and careers all over Europe. The institutions and their networks and organisations acknowledge their role and responsibility in this regard, and confirm their willingness to organise themselves accordingly within the framework of autonomy'. And furthermore: 'Higher education institutions endorse the move towards a compatible qualification framework based on the main articulation in undergraduate and postgraduate studies'.

The implementation of the Bologna agreement is developing and gradually incorporated in National Laws.

One of the advantages is that course units will be described and evaluated in a standardised way. Students can more easily incorporate course units of other programmes in their personal programmes, e.g. as elective subjects.

The division of longer programmes in bachelor and master courses offers the possibility for bachelor graduates to switch to the master programme at another university.

In order to facilitate this process collaboration between landscape courses is important.

Thematic Network LE:NOTRE

In 2002 The European Council of Landscape Architecture Schools (ECLAS) successfully applied at the EU for a thematic network for Landscape Architecture. The acronym of the network is LE:NOTRE, one of our famous predecessors whose image can also be admired at the website (www.le-notre.org).

The goal of the project is to take the discipline of landscape architecture to a new level of maturity, by building on and developing European best practice and identifying key needs and urgent areas for action in education and research. Its main objectives are:

- to strengthen the European landscape architecture academic community;
- to move towards the convergence of undergraduate curricula by the identification of broadly agreed core elements, while seeking to develop specialised courses at more advanced levels,
- to develop improved teaching methods and developing common teaching resources,
- to strengthen the potential for research in landscape architecture at the European level, by defining common research agendas and methods.

Tuning project

In the summer of 2000, a group of universities took up the Bologna challenge collectively and designed a pilot project called “Tuning educational structures in Europe” (J.Gonzalez & R. Wagenaar, 2003). The Tuning project addresses several of the Bologna action lines and notably the adoption of a system of easily readable and comparable degrees, the adoption of a system based on two cycles and the establishment of a system of credits.

More specifically, the project aims at identifying points of reference for generic and subject-specific competences of first and second cycle graduates in a series of subject areas. The LE:NOTRE project has adopted the Tuning Methodology as one of its activities

This concerns both subject specific competences and generic competences, like communication skills and leadership. University staff, students and employers have been consulted on the competences they expect from graduates.

Competences are described as points of reference for curriculum design and evaluation, not as straightjackets. They allow flexibility and autonomy in the construction of curricula. At the same time, they provide a common language for describing what curricula are aiming at.

The name *Tuning* has been chosen for the project to reflect the idea that universities do not look for harmonisation of their degree programmes or any sort of unified, prescriptive or definitive European curricula, but simply for points of reference, convergence and common understanding. The protection of the rich diversity of European education has been paramount in the Tuning project from the very start and the project in no way seeks to restrict the independence of academic and subject specialists, or damage local and national academic authority.

Tuning methodology

In the framework of the Tuning project a methodology has been designed to understand curricula and to make them comparable. Five lines of approach have been chosen:

1) generic (general academic) competences, 2) subject-specific competences, 3) the role of ECTS as an accumulation system 4) approaches to learning, teaching, assessment and performance and 5) the role of quality enhancement in the educational process (based on a system of an internal institutional quality culture).

In the first phase of the Tuning project the emphasis was on the first three lines. The fourth and fifth lines received less attention due to time constraint, but they have a central place in the second phase of the project.

Each line has been developed according to a defined process. The starting point was updated information about the state of the art at European level. All together, the five lines of approach allow universities to “*tune*” their curricula without losing their autonomy and their capacity to innovate. Furthermore Tuning has developed a model for designing, planning and implementing curricula offered within one institution, or, jointly, by two or more institutions. The main steps in the process for designing a study programme or an (international) integrated programme / joint degree is the following according to the Tuning model:

1. Meeting the basic conditions like commitment, legal recognition, length of the program, social need for the program.
2. Definition of academic and professional profiles.
3. Descriptions of the objectives of the programme as well as the learning outcomes (in terms of knowledge, understanding and skills) that have to be met.
4. Identification of generic and subject-related competencies of the programme.
5. Translation into the curriculum: content (topics to be covered) and structure (modules and credits)

6. Deciding the approaches to teaching and learning (types of methods, techniques and formats), as well as the methods of assessment (when required, the development of teaching material)
7. Translation into educational units and activities to achieve the defined learning outcomes.
8. Design of a programme of quality assurance.

EU General Directive (Vroom, 2005)

Significant for the professional practice will be the disciplines created by the Directives on the movement of professional workers within the European Union. These, including Directive numbered 92/51/EEC and in particular the new General Directive currently in process of drafting, will begin to set the levels of professional practice in different countries, and result in comparable standards throughout Europe.

This process is already beginning to take force in some parts of Europe. It is important that the profession in individual countries not only takes notice of this development but also takes control of the process. In the UK, for example, the Landscape Institute which is a 'chartered profession', which means it is comparable to all other recognised professions (law medicine architecture, etc), has been appointed the authority. This means that with its own UK national qualifications being recognised as acceptable, a member of the profession from another EU country who wants to practice as a landscape architect in the UK will be allowed to do so subject to the approval of the Landscape Institute.

In the Netherlands the Architect's Registry Office and in Germany the Architektenkammer in the various bundes states have taken over this role.

This does highlight the need to ensure that throughout Europe the landscape architecture profession and education present a clear, coherent and comprehensive outline of our professional education, which bears comparison with those of other professions. EFLA and ECLAS are joining forces to address this issue.

Outcomes and activities of the LE:NOTRE project

The outcomes of the two first years of the LE:NOTRE project are:

- a project website with a list of schools, courses, literature database, glossary of landscape architecture terms, list of theses and a discussion forum
- a first analysis of landscape education in Europe.

In the academic year 2004 – 2005 LE:NOTRE is working on the following outputs:

- generic and subject specific competences for landscape education
- advice on content and structure of bachelor and master programmes
- input from related disciplines in landscape architecture education and research
- implementation of the Landscape Convention in Europe and an overview of European issues related to the discipline
- further development of ECLAS.

In March 2005 a spring workshop in Budapest was held with more than 90 participants of 41 schools from 22 European countries. During this a seminar was held on the relation of disciplines of dendrology, urban planning, archaeology, agriculture and rural development with landscape architecture. The papers of this seminar can be downloaded from the LE:NOTRE website. Besides this there were working group sessions on the outputs of 2004-2005.

Research and European landscape architecture PhD programme

The future development of the landscape architecture discipline depends on the establishment and maintenance of an active and innovative group of researchers at the European level. In some countries landscape architecture has a very weak research tradition. Staff and students should be

able to draw on existing methods and techniques of research, referring to those of neighbouring disciplines such as architecture, urban and regional planning or environmental science.

In Europe a small number of universities have a sound tradition in landscape architecture research, e.g. in the United Kingdom the universities of Sheffield, Edinburgh, Manchester and Newcastle-upon-Tyne. The small scale and wide geographic spread of most landscape architecture departments means that the capacity to provide the necessary research methods training is limited. Furthermore, research calls for critical dialogue and discussion between researchers and research students. This can best be achieved through collaboration in the development of common programmes of research methods teaching at a European level.

The development of a high quality European PhD programme in landscape architecture must be seen as an essential basis for ensuring the continuing quality of research-led teaching within the discipline at master and bachelor level.

Research in landscape architecture will call for recognition by universities of specific research methods. Three types of research in the field of landscape architecture can be defined:

- research for design: landscape classification, surveying the needs of the public, perception of the landscape, etc,
- research in design: analysis of project work, case studies and monographs on landscape architects' work, integration of critique of design, etc,
- research by design: the analysis of complex spatial strategies by making design scenario's and evaluating them, making new typologies of design based on new needs of the public and evaluating them, etc.

In many universities it is not understood that making a design for a complex situation starting from a brief with a spatial and social problem equals the academic approach of writing a paper on a certain scientific problem. Therefore a clarification of theory and methods of landscape architecture is called for.

ECLAS is currently working on an agenda for research and PhD studies. In relation to this ECLAS is developing a European Journal for Landscape Architecture in order to offer a platform for publishing and reviewing research in landscape architecture, provide opportunities for scholarly debate in the landscape architecture academic community and to develop the identity of the discipline of landscape architecture as opposed to neighbouring disciplines.

References

www.eclas.org
www.le-notre.org
www.efla.org
<http://europa.eu.int/comm/education/Tuning.html>
www.novaland.kvl.dk

European foundation for Landscape Architecture, Education Committee – Advisory Panel report, Landscape Architecture Education in Europe, June 1998

European Foundation for Landscape Architecture, Education Committee Report, Education Policy Document, 1998

González, J. & Wagenaar, R., Tuning Educational Structures in Europe, Bilbao and Groningen, December 2003

Vroom, M.J., a.o, Preliminary Report of the Scientific Advisory Board of LE:NOTRE year 2, February 2005

Συνεδρία 2

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΕΡΕΥΝΑ Ι

Προεδρείο: Α. Γερολύμπου, Α. Οικονόμου

Chairpersons: A. Yerolympos, A. Economou

LANDSCAPE ARCHITECTURE. EDUCATION AND RESEARCH I

Session 2

THE METAMORPHOSES OF ΟΙ ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΕΙΣ
THE RECEPTION OF THE LANDSCAPE: ΤΗΣ ΠΡΟΣΛΗΨΗΣ ΤΟΥ ΤΟΠΙΟΥ:
NATURE, VIRTUALITY AND AGGRESSIVITY ΦΥΣΗ, ΕΙΚΟΝΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΕΠΙΘΕΤΙΚΟΤΗΤΑ (1)

Dimitris A. Fatouros Δημήτρης Α. Φατούρος

Architect, Emeritus Professor AUTh Αρχιτέκτων, Ομότιμος Καθηγητής ΑΠΘ

siosif@arch.auth.gr siosif@arch.auth.gr

Η φύση

“Η καθημερινή “συνάντηση” της ανθρώπινης κοινωνίας με τη φύση είναι μια πολλαπλή μεταμορφωτική δύναμη, αυτοκαθοριζόμενη αλλά και ετεροπροσδιοριζόμενη. Η συνεχής αλληλεπίδραση της φύσης με τον άνθρωπο πολλαπλασίασε και πολλαπλασιάζει τις ερμηνείες της φύσης, που έχουν όμως περιοριστεί μέσα στις συνθήκες της αστικοποίησης, της τεχνολογικής επάρκειας και της τεχνολογικής φαντασίωσης.

Η φύση, εκτός από την αυθύπαρκτη οντότητά της και την τυπική αντιληπτική παρουσία της, μπορεί να συζητηθεί και ως μια οντότητα που αναφέρεται σε μια κατάσταση παρελθόντος. Η φύση είναι μια κατανόηση του παρελθόντος που δεν είναι τυπικά ιστορικό, που περιέχει ιστορικότητα και δεν είναι “κτισμένο”, έχει διάρκεια, καταγωγή και ιστορικές αναφορές και γι’ αυτό διαχρονικότητα μεγάλου βάθους. Ίσως από αυτή την πλευρά μπορεί να έχει μια διαφορετική διείσδυση στις καινούργιες συνθήκες..... Η κατανόηση της φύσης έχει κρίσιμη σημασία, γιατί παρά την πρωταρχική λειτουργία της στον κόσμο, έχει συνθλιβεί μέσα στις καθημερινές συναλλαγές με τις τεχνολογικές δυνατότητες και τις οικονομικές επιχειρηματικές προτεραιότητες. Η φύση αντιμετωπίζει την απομόνωσή της, ακόμη και την καταστροφή της, τον κερδοσκοπικό “αποχρωματισμό” της και τον ανταγωνισμό από τις εντυπωσιακές “μαγικές” δυνατότητες και συνθήκες της μη φύσης του ενιαίου τεχνολογικού κόσμου” (2)

Αναγνώσεις ή οι πολυπλοκότητες του τοπίου (3)

Το τοπίο είναι μια απειρία καταστάσεων, αλλά μπορεί να καταγραφεί, να αναλυθεί, να ταξινομηθεί, να μελετηθεί. (4)

Το τοπίο είναι ένας λαβύρινθος του βιωμένου και του φαντασιακού.

Το τοπίο είναι μία πραγματικότητα που συνεχώς μεταβάλλεται.

Το τοπίο είναι η φύση, ο φυσικός γεωγραφικός χώρος, το αποτέλεσμα της διαδρομής των φυσικών συνθηκών.

Το τοπίο είναι και η σύνθετη ιστορική συγκρότηση της κατοικημένης από τον άνθρωπο φύσης.

Με άλλους όρους: Το τοπίο-φύση, αυτό που έχω ονομάσει η φύση-φύση,

το ανθρωπογενές τοπίο, ειδικά σχεδιασμένο αυθαίρετο, τυχαίο κ.τ.λ.

όλοι οι συνδυασμοί, διαφορετικοί και άπειροι. (5)

Το τοπίο-φύση και το ανθρωπογενές κτισμένο περιβάλλον:

Το τοπίο-φύση και το μικρό κτίσμα: Το τοπίο-φύση κυριαρχεί. Ασφαλώς “δηλώνεται” με διαφορετικές εντάσεις ανάλογα με τη σχέση του κτίσματος με τη φύση-τοπίο. Το τοπίο και η πόλη: Μέσα στη πόλη, στην περιφέρεια της πόλης, το τοπίο που η πόλη το καταστρέφει ή – και το εξαφανίζει, το καταβροχθίζει.

Με άλλους όρους:

Το αγροτικό τοπίο, το αστικό τοπίο, το τοπίο του μητροπολιτικού κόσμου, το τοπίο σκουπιδότοπος, το τοπίο των ερειπίων.

Η μεγάλη πρόκληση, μία από τις νέες πραγματικότητες:

Η θαυμάσια ποιητική συνύπαρξη του έργου της τεχνικής μεγάλης κλίμακας, τα μεγάλα

τεχνικά έργα, με το φυσικό οικοσύστημα: Η μεταμόρφωση του τεχνικού έργου σε ποιητική παρουσία.

Οι περιγραφές αυτές είναι πολύ γενικές, θέλουν να δείξουν περισσότερο μία κατεύθυνση για την συζήτηση των σχέσεων του όποιου τοπίου με τις ανθρωπογενείς δράσεις.

Το τοπίο είναι πολλαπλή πολλαπλότητα:

Οι οπτικές εικόνες, οι ήχοι, η αφή, η υγρασία, η ξηρότητα, οι στερεοτυπικές αναγνώσεις, οι φαντασιακές αναγνώσεις.

Το σιωπηλό τοπίο ή το τοπίο της σιωπής και το τοπίο του θορύβου, των θορύβων. Οι θόρυβοι, οι παρεμβολές μη-σιωπής, είναι πολλοί και διαφορετικοί.

Η σιωπή είναι μία, αλλά μπορεί να έχει πολλαπλές αποχρώσεις που συσχετίζονται με τα άλλα στοιχεία του τοπίου.

Ο μύθος της νύχτας πολλαπλασιάζει το τοπίο και του προσφέρει αλληπάλληλες άγνωστες ερμηνείες.

Ο απέραντος φόβος του άγνωστου τοπίου κρύβεται, επαναλαμβάνεται.

Ένα τοπίο μπορεί να είναι το ανθρώπινο σώμα.

Το τοπίο παραμένει ακόμη ελεύθερο από τον εγκλεισμό στις δυνατότητες της τεχνολογίας και της επιστήμης: Ακόμη βρέχει, ακόμη εκτινάσσονται οι φωτεινοί κεραυνοί, χιονίζει, η βλάστηση δυναμώνει, ο δυνατός ήλιος κατακαίει. Μια “βιολογία” της φύσης που δεν έχει –ακόμη– τιθασειτεί.

Το τοπίο χρειάζεται προσεκτική ανάγνωση. Οι καθημερινές συνθήκες και συνθήκες δεν επιτρέπουν να φαίνεται το τοπίο εύκολα. Η καθημερινή ζωή συνήθως δεν “βλέπει” το τοπίο.

Τα στερεότυπα καταδυναστεύουν και το τοπίο.

Η επιστημονική μελέτη αποκαλύπτει το τοπίο αλλά και

η τέχνη αποκαλύπτει το τοπίο.

Οι νέες πραγματικότητες και η πρόσληψη του τοπίου

Η πρόσληψη του τοπίου, και όχι μόνο βέβαια του τοπίου, δεν είναι μία “αυτόματη”, άμεση διαδικασία. Η μελέτη, η έννοια και η πρόσληψη του τοπίου, η αναγνώριση, η αξιολόγηση και η κατανόηση της συγκρότησης και της σημασίας ενός φυσικού χώρου ή ενός σύνθετου φυσικού και ανθρωπογενούς χώρου, είναι, όπως είναι γνωστό, μακρά και σύνθετη διαδικασία. Ακόμη και η αναγνώριση του φυσικού τοπίου ως τοπίου έγινε ιστορικά διαμέσου της ζωγραφικής του τοπίου (6), ενώ στην καλλιέργεια αυτής της πρόσληψης συμβάλλουν και δημιουργικές προτάσεις της τέχνης. (7)

Στην περίοδο που αναπτύσσονται οι ψηφιακές πραγματικότητες, η αναγνώριση, η γνωριμία, η κατανόηση και η αξιολόγηση του τοπίου διαμορφώνονται κάτω από νέες συνθήκες. Για την ακρίβεια δεν είναι αυτές, αλλά ο τρόπος που χρησιμοποιούνται οι ψηφιακές πραγματικότητες που διαμορφώνουν τις νέες συνθήκες.

Η επαφή, ο τρόπος επαφής, η συνάντηση με το τοπίο, ο χρόνος, η διάρκεια, η συχνότητα, οι συνθήκες συνάντησης, τα στερεότυπα της φύσης, η εικονογραφία της φύσης και των σχέσεων της με την δραστηριότητα του ανθρώπου, οι διαφορετικές ή αντιφατικές εμπειρίες από την κατάσταση της φύσης, από τις απεικονίσεις του τοπίου, διαμορφώνουν διαφορετικές εκτιμήσεις, προτεραιότητες, απωθήσεις και επιθυμίες. Η “επεξεργασμένη” από τη ζωγραφική φύση, που τονίζεται από το *paysage*, αντικαθίσταται εύκολα από διαφορετικές σχηματοποιημένες απεικονίσεις ηλεκτρονικών μέσων, συχνά με εντυπωσιακές εικονογραφίες, παραμορφωτικές γεωμετρικές ή επιλεκτικές παρεμβολές από διαφορετικές τεχνικές αλλά και από μεταφυσικές, εύκολες μεταφυσικοποιήσεις και δυνητικές, πλαστές (virtual) εικονογραφίες τοπίου και στην αναπαράσταση φυσικού περιβάλλοντος ή – και ως μέρος τηλεοπτικού ή – και κινηματογραφικού

υλικού, όπως τα “μεταφυσικά” τοπία του Χ. Πόττερ και βέβαια η απειρία των εύκολων παραμορφωτικών εικονογραφήσεων της διαφήμισης, του εντυπωσιακού life style, των επικίνδυνων δράσεων κ.τ.λ.

Συγχρόνως οι τουριστικές “πλημμύρες” εικονογράφησης και προβολής της φύσης εντοπίζουν, καθορίζουν, κατευθύνουν αναγνώρισεις, αξιολογήσεις και προτιμήσεις.

Ύστερα από όλα αυτά ποιο τοπίο βλέπει ο καθημερινός άνθρωπος;

Όταν αυτά συσχετιστούν με την κυριαρχία γενικότερα των media, της διαφήμισης, της μόδας και την απώθηση από τις κυρίαρχες τάσεις της αρχιτεκτονικής της στοχαστικής συλλογικότητας και της στοχαστικής μοναξιάς και την έμφαση στην επιθετικότητα (8), ποια τοπία θα ενδιαφέρουν; Είναι οι νέες πραγματικότητες που επιμένουν να καθιερώσουν την εφήμερη προτίμηση, την πλήρη προτεραιότητα της αγοράς στις επιλογές της ανθρώπινης συμπεριφοράς, την υποβάθμιση της νεωτερικότητας από στάση ζωής σε διάφορους νεωτερισμούς.

Η συνάντηση με το τοπίο και ο χρόνος συνομιλίας με το τοπίο

Ο χρόνος και ο τρόπος συνομιλίας, διαλόγου, με το τοπίο έχει σε μεγάλο ποσοστό τροποποιηθεί και τροποποιείται συνεχώς.

Το τοπίο έχει γίνει συνήθως υπο- προϊόν της μεγάλης ταχύτητας στις διαδρομές των δρόμων μεγάλης ταχύτητας, αλλά και όχι μόνο σ’ αυτούς, και χρειάζεται ειδική “εντολή” για να μπορεί να γίνει η συνάντηση με το τοπίο. Η αργή, ήρεμη κίνηση δεν αποτελεί προτίμηση ακόμη και όπου είναι δυνατή. Το τοπίο έχει γίνει μέρος της επιθετικότητας της κίνησης, της “δύναμης”, της ταχύτητας, ενώ η “τυχαία” συνάντηση, το “ερέθισμα” που γίνεται ενδιαφέρον θέμα και διαρκεί είναι σπάνιο, δύσκολο, χρειάζεται ειδική εκπαίδευση, ειδικές προθέσεις. Η πολλαπλή π.χ. και συνεχής e- επικοινωνία, το κινητό, το sms παρεμβαίνουν και μεταβάλλουν την επαφή, τη σχέση με το τοπίο: Η συζήτηση με το κινητό, η συγκέντρωση στο κινητό, λιγοστεύει το χρόνο ελεύθερης σχέσης με το περιβάλλον, ώστε και με το μικρό ή μεγάλο τοπίο, αστικό ή φυσικό κ.τ.λ. Όχι μόνο λιγοστεύει ο χρόνος αλλά και διασπά τους χρόνους ενδιαφέροντος, επαφής με το ερέθισμα- τοπίο. Έτσι στρεβλώνεται και το τοπίο.

Ο flaneur το Benjamin δεν υπάρχει, είναι διαφορετική ακόμη και η κίνηση του πεζού. Ο πεζός δεν είναι “ελεύθερος” πεζός. Η συνολική, από πολύ μακριά, άποψη, όπως από το αεροπλάνο, που δίνει δυνατότητες μιας ιδιαίτερης σχέσης με το τοπίο, επηρεάζεται και αυτή από τις νέες πραγματικότητες. Η απόλαυση της Κυλλήνης όπως την περιγράφει ο Γιάννης Πεπονής (9) δεν είναι εύκολη. Χρειάζονται ειδικές “έξοδοι” από τη καθημερινή συνήθεια και τον τρόπο κατανάλωσης του χρόνου, όταν όμως αυτό γίνεται, τότε “υποφέρει” η καθημερινότητα.

Η αρχιτεκτονική του τοπίου, ή γενικότερα η οργάνωση των σχέσεων με την κατάσταση και την απόλαυση του τοπίου, έχει γι’ αυτό συνεχώς και περισσότερο πιο σύνθετο, δύσκολο και κρίσιμο έργο. Αν το περιγράψω με έμφαση, πρέπει π.χ. να “οργανώσει” τα σημεία επαφής, τη συνάντηση και το διάλογο με το τοπίο. Πρέπει να “προγραμματίσει” και να “δείξει”, να οργανώσει τις διαδρομές που θα επισημάνουν την ποιότητα, τις ιδιαιτερότητες ενός τόπου και ενός τοπίου. Θα πρέπει να ενισχύσει τις δυνατότητες άνετης, χαλαρής κίνησης και στάσεων, χωρίς όμως επιτακτικότητα.

Το τοπίο στις νέες πραγματικότητες μπορεί να γίνει ένας από τους λίγους τρόπους, από τους λίγους “μηχανισμούς” επικοινωνίας με τον άλλο, με την διαφορετικότητα, την κρυμμένη συχνά ιστορία του γεωγραφικού κόσμου, της γεωλογίας, του φυσικού σύμπαντος. Σε αυτή την κατεύθυνση μπορούν π.χ. να χρησιμοποιηθούν χωρίς επιπλήδευση οριακές και έντονες διαφορετικότητες όπως το νερό, η χαράδρα, το πέραςμα ψηλά, η γέφυρα, η ανάρτηση. Χρειάζεται η κατανόηση της σημασίας, της λειτουργίας και του τρόπου πρόσληψης που αναπτύσσει ψυχολογικές συνθήκες χωρίς εντάσεις και εντυπωσιασμούς αλλά ήρεμης ευτυχίας και ήρεμης έντασης μοναχικότητας ή μικρής ομάδας, ήρεμης μικροσυλλογικότητας.

Μια ειδική κατηγορία είναι ο κήπος, οι κήποι, μικροί ή μεγάλοι, αστικοί ή περιαστικοί, μοναχικοί ή όχι, ο βοτανικός κήπος κ.ά. Ίσως ο κήπος μπορεί πιο εύκολα να μυθοποιεί και να με-

ταφέρει θαυμασμό ηρεμίας, συνθήκες συμβίωσης καθημερινής ζωής με ιδιαίτερη ποιότητα που είναι περισσότερο απαραίτητες στις νέες πραγματικότητες που κυριαρχούν.

Βιβλιογραφικές Σημειώσεις

- (1) Το τεύχος του περιοδικού *το τρίτο μάτι* 1935, τ.2-3, αφιερωμένο στη “Φύση, θέμα, τοπίο” ίσως είναι η πιο παλαιά συγκροτημένη αναφορά στο τοπίο στην Ελλάδα. Σε αυτό είναι δημοσιευμένο και το ιστορικό κείμενο του Πικιώνη “Συναισθηματική τοπογραφία”. Είναι ενδιαφέρον και πρέπει να τονιστεί ότι πρόσφατα, το 2004 και το 2005, είναι εντυπωσιακός ο αριθμός των δημοσιεύσεων για το τοπίο στον τόπο μας:
 - Simmel G., J. Ritter, E.H. Gombrich, *Το τοπίο*, Επίμετρο Ν. Δασκαλοθανάσης
 - “Η φύση ως τοπίο” Αθήνα: Ποταμός 2004(μεταφρ. κειμένων Simmel 1913, Ritter 1963, Gombrich 1950,1966)
 - Ανανιάδου-Τζημοπούλου, Μ., Ι.Α. Τσαλικίδης (Εκδ.) *Αρχιτεκτονική τοπίου*, Πρακτικά Συνεδρίου 11-14 Μαΐου 2005, Θεσσαλονίκη: Α.Π.Θ. Εκδ. Ζήτη 2005, που είναι τα πρώτο σχετικό Συνέδριο με εκτεταμένο και συγκροτημένο περιεχόμενο.
 - Δραγώνας, Π. (Επιμ.εισαγ) “*Το αττικό τοπίο*”, Αφιέρωμα, Αρχιτεκτονικά Θέματα 2005, τ.39
 - Πολυχρονόπουλος, Δ., Χ. Χάρη, (Επιμ.), “*Ποιητική του τοπίου*”, Αφιέρωμα *Αρχιτέκτονες*, (ΣΑΔΑΣ) 2005 τ. 49 (Ιαν-Φεβρ)
- (2) Φατούρος, Δ.Α. *Η επιμονή της αρχιτεκτονικής*, Αθήνα: Καστανιώτης 2004, (β’ εκδ)
- (3) Αυτή είναι μία δεύτερη μορφή του κειμένου Φατούρος, Δ.Α., “*Το τοπίο: Ένας κατάλογος σημειώσεων*”, Αρχιτέκτονες 2005 ό.π.
- (4) Βλ. σχετικά το παλαιό αλλά πάντα χρήσιμο για το τοπίο: I.L.Mc Harg, *Design with Nature*, New York: Natural History Press 1969, της Anne Cauquelin, *L’ invention du paysage*, Paris: Plon 1989, όπου μια φιλόσοφος “διαβάζει” και συζητεί το τοπίο και της Μαίρης Ανανιάδου –Τζημοπούλου, *Αρχιτεκτονική Τοπίου, Σχεδιασμός Αστικών Χώρων*, Θεσσαλονίκη: Ζήτη 1992.βλ.ακόμη τελευταία, πρόσφατα κείμενα από τα αφιερώματα που ανέφερα πιο πάνω, όπως στα *Αρχιτεκτονικά Θέματα* 2005, ό.π. Δραγώνας, Π. “*Μετασχηματισμοί του αττικού τοπίου*”, Αίσωπος, Γ., “*Το σύγχρονο αττικό τοπίο*”, Αντονάς, Α. “*Η εικόνα κρύβει ό,τι παρουσιάζει.Το αττικό τοπίο και η φαντασίωση της απόκρυψης*”, και στο *Αρχιτέκτονες* 2005 ό.π. της Χάρη, Χ. “*Το τοπίο ως τόπος παραγωγής και τρόπος θέασης*”.
- (5) Δοξιάδης, Θ. “*Το φυσικό αττικό τοπίο*” Αρχιτεκτονικά Θέματα 2005, ό.π. Παπαϊωάννου, Χ. “*Αισθητική αξιολόγηση του φυσικού τοπίου*”, Ραπορτίσιον,2000, αρ.1 και μια ιδιαίτερη καταγραφή του τοπίου της Αθήνας, Παπαγεωργίου-Βενετιάς, Α., *Αθηνών αγλάισμα, Εξέλιξη, προβλήματα και μέλλον του αθηναϊκού τοπίου*, Αθήνα: Ερμής 2000.
- (6) Simmel G., ό.π.
- (7) Ντάφλος, Κ. “*Η αναπαράσταση του αττικού τοπίου στις εικαστικές τέχνες*”, Αρχιτεκτονικά Θέματα 2005 ό.π., Dagen, Ph. “*La peinture a l’épreuve de la géographie du régionalisme*”, Le Monde, 2005 16 Juillet, μια δημιουργική, πλαστική διαμόρφωση σε συντονισμό με το τοπίο-φύση και το τεχνικό έργο, Κουζούπη, Α. και Ν. Γκόλαντα, “*Αττική οδός*” Αρχιτεκτονικά Θέματα 2005, ό.π. και βέβαια έργα- τοπίο όπως του R. Long.
- (8) Fatouros, D. A., “*Virtuality and aggressivity*”, Proceedings IEAE, Lisbon 2004.
- (9) Πεπονής Γιάννης, “*Το σχήμα του τοπίου στην Κυλλήνη*”, Γ. Πεπονής, Χωρογραφίες. Ο αρχιτεκτονικός σχηματισμός του νοήματος, Αθήνα: Αλεξάνδρεια 1997.

Summary

The landscape as labyrinth of the lived – in and the imaginary, the intentions and the limits of the reality.

The enjoyment of the landscape as pleasure: A rare deviation of everyday life.

The substitution of the nature by aggressive forms of iconography of the nature: Virtual landscapes, e-landscapes, landscapes of the metaphysical cinema (H. Potter etc), landscapes of the glamorous life style of consumption, landscapes of the risk games.

The suppression of the dialogue with the landscape:

The landscape as sub-product of the high speed transport, the degradation of the landscape of low speed and of the quiet trip, the e-communications as interruptions of the landscape.

The interference of the impressive: The landscape of the immediacy and the macro-landscape.

THE CONTRIBUTION OF LANDSCAPE ARCHITECTURE COURSES TO THE STUDIES OF AN ARCHITECT

Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ ΤΟΠΙΟΥ ΣΤΙΣ ΣΠΟΥΔΕΣ ΤΟΥ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΑ ΜΗΧΑΝΙΚΟΥ

Maria Tratsela **Μαρία Τρατσέλα**

Architect AUTh, MLA Landscape Architecture, Lecturer of Landscape Architecture, School of Architecture, AUTh, 19 Akritidou Str., 55236 Thessaloniki, mtrats@arch.auth.gr

Αρχιτέκτων Μηχανικός ΑΠΘ, MLA Αρχιτεκτονικής Τοπίου Heriot-Watt Univ., Λέκτορας, Τμήμα Αρχιτεκτόνων ΠΣ, ΑΠΘ, Ακρτιτίδου 19, 55236 Θεσσαλονίκη, mtrats@arch.auth.gr

Η διερεύνηση, στα πλαίσια του αρχιτεκτονικού σχεδιασμού, της σχέσης μεταξύ δομημένου περιβάλλοντος και τοπίου εμφανίζεται ήδη από την Αρχαιότητα, με την προσπάθεια της αντιληπτικής ένταξης των ναών και των αμφιθεάτρων στο φυσικό περιβάλλον που τα υποδέχεται. Εμφανίζεται ξανά πολύ αργότερα στην αρχή του 20^{ου} αιώνα, με τις αναζητήσεις εμπνευσμένων αρχιτεκτόνων, όπως για παράδειγμα του Αμερικανού F. L. Wright, ή μέσα στα ελληνικά σύνορα, του Δ. Πικιώνη κ.ά., οι οποίοι αντιμετώπισαν το κτίριο ως αναπόσπαστο κομμάτι του τοπίου, δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στην αντιληπτική ένταξή του σε αυτό.

Τα τελευταία χρόνια η έννοια του τοπίου αποτελεί αντικείμενο έρευνας και μελέτης σε ποικίλους επιστημονικούς χώρους. Όσον αφορά την αρχιτεκτονική ειδικότερα, εμφανίζεται όλο και συχνότερα, και με αυξανόμενο ενδιαφέρον, στη σύγχρονη αρχιτεκτονική σκέψη και πρακτική και αναγνωρίζεται ευρέως πλέον η ανάγκη ένταξης του κτισμένου περιβάλλοντος σε αυτό. Συνήθως, όμως, η ένταξη αυτή επιχειρείται αποκλειστικά με όρους αντιληπτικούς, που συνήθως αναφέρονται στο κτίριο και μόνο και σχετίζονται με έννοιες όπως η κλίμακα και η μορφή του ή η εξασφάλιση της επιθυμητής θέας κυρίως από το εσωτερικό του κτιρίου προς τον εξωτερικό χώρο.

Το επίκεντρο του αρχιτεκτονικού σχεδιασμού ήταν πάντα το ίδιο το κτίριο κι έτσι, προφανώς, πρέπει να παραμείνει. Τι συμβαίνει όμως γύρω από αυτό; Δεδομένου ότι ο υπαίθριος χώρος δεν αποτελεί πια το κενό γύρω από το κτισμένο, όπως για πολλές δεκαετίες αντιμετωπίστηκε, πόση σημασία και προσοχή πρέπει να δίνεται στο νέο χώρο που προκύπτει; Ποια τελικά είναι η αλληλεπίδραση του κλειστού/στεγασμένου με τον ανοικτό υπαίθριο χώρο;

Στην παρούσα εργασία προτείνεται μία διαφορετική ματιά στην κάθε οικοδομική δραστηριότητα που επιχειρείται. Μια ματιά που επίκεντρο έχει το τοπίο και συγκεκριμένα τον ανοικτό ελεύθερο χώρο που αναπτύσσεται γύρω από το κτισμένο, τόσο σε επίπεδο μακρο-κλίμακας, δηλαδή σε επίπεδο αστικού χώρου, ευρύτερου περιαστικού ή φυσικού τοπίου, όσο και μικρο-κλίμακας, άμεσα δηλαδή γύρω από το κτίριο.

Στο διάστημα των 150 χρόνων από την καθιέρωση της Αρχιτεκτονικής Τοπίου ως της επιστήμης που κατεξοχήν ασχολείται με την έρευνα και τη μελέτη του Τοπίου, δόθηκαν σε αυτό πολλές και διαφορετικές ερμηνείες, ανάλογα με την οπτική γωνία και τη μέθοδο προσέγγισής του. Οι σύγχρονες αντιλήψεις αντιμετωπίζουν το τελευταίο ως οργανισμό, του οποίου η δομή και ο χαρακτήρας είναι αποτελέσματα της αλληλεπίδρασης ανάμεσα στα οργανικά και τα ανόργανα στοιχεία του (Μ. Ανανιάδου-Τζημοπούλου, 1984). Όπως κάθε ζωντανός οργανισμός, έτσι και αυτό αντιδρά σε κάθε τάση για αλλαγή, ειδικά όταν αυτή ανατρέπει μια δεδομένη ισορροπία. Συνεπάγεται λοιπόν ότι η μετάλλαξη ή η επέμβαση σε ένα από τα δομικά στοιχεία του έχει αντίκτυπο στη μορφή και τη λειτουργία του συνόλου.

Το κτίριο, ως αναπόσπαστο κομμάτι του, αποτελεί ένα από αυτά τα στοιχεία. Άρα, η οικοδομική δραστηριότητα γενικότερα, ανεξάρτητα από την κλίμακα ή τις μορφές της, προκαλεί σημαντικές μεταβολές σε αυτό. Δεδομένου ότι πρόκειται για τη μεγαλύτερη σε ένταση επέμβαση του ανθρώπου πάνω στο τοπίο, η έκταση και ο τρόπος με τον οποίο εκδηλώνεται κατέχουν ίσως πρωταρχικό ρόλο στη μεταμόρφωσή του.

Η μεταμόρφωση όμως αυτή δεν έγκειται μόνο στο αντιληπτικό μέρος, το οποίο σήμερα στην καλύτερη περίπτωση, όπως ήδη προαναφέρθηκε, λαμβάνεται υπόψη κατά το σχεδιασμό από τον αρχιτέκτονα-μελετητή, κυρίως εστιάζοντας στην ένταξη του κτίσματος ή συγκροτήματος στο τοπίο με οπτικά ή μορφολογικά κριτήρια. Αντίθετα, εκφράζεται και σε άλλα επίπεδα:

Όσον αφορά τη μακρο-κλίμακα, μεγάλες ή μικρές οικοδομικές επεμβάσεις μπορούν να προκαλέσουν σημαντικές οικολογικές ανατροπές, επηρεάζοντας σε μεγάλο βαθμό τη βιωσιμότητα ενός τόπου και της ευρύτερης περιοχής.

Ορισμένα παραδείγματα ανάλογων περιπτώσεων αποτελούν οι μεταβολές που προκαλούνται:

- α. στο ανάγλυφο, από εκχερσώσεις ή επιχωματώσεις μεγάλης έκτασης ή βάθους,
- β. στη χλωρίδα και την πανίδα, με την καταστροφή, για παράδειγμα, πολύτιμων για το οικοσύστημα δασικών εκτάσεων ή ευαίσθητων οικολογικά περιοχών, όπως συχνά συμβαίνει στο όνομα της τουριστικής ανάπτυξης,
- γ. στη σύσταση του εδάφους και του υπεδάφους, μεταβολές οι οποίες συντελούνται κυρίως κατά τη διάρκεια εκτέλεσης των οικοδομικών εργασιών και μπορούν να προκαλέσουν τη συμπίκνωση ή μόλυνσή τους, με αποτέλεσμα να κρίνεται ακατάλληλο το έδαφος για συγκεκριμένη χρήση ή ακόμα και φύτευση κ.ά.,
- δ. στο μικροκλίμα,
- ε. στην υδρογραφία, π.χ. με την καταπάτηση και το μπάζωμα ρεμάτων ή την παραβίαση και αλλοίωση των ακτογραμμών με παράνομες ή έννομες κατασκευές.

Ιδιαίτερα όσον αφορά τη μικρο-κλίμακα, παράγοντες όπως η χωροθέτηση ενός κτιρίου σε ένα δεδομένο τόπο, ο προσανατολισμός, το μέγεθος, η κλίμακα, η σύνθεση των μορφών και των όγκων, τα χρώματα ακόμη και οι υφές του καθορίζουν σε μεγάλο βαθμό την ποσότητα αλλά και την ποιότητα του υπαίθριου χώρου.

Συγκεκριμένα, η χωροθέτηση ενός κτιρίου σε ένα δεδομένο οικόπεδο, και ιδιαίτερα σε συνδυασμό με την ογκοπλασία του, καθορίζουν αυτόματα ορισμένα από τα κυριότερα δομικά στοιχεία του υπαίθριου χώρου που αναπτύσσεται γύρω από αυτό:

- την έκταση,
- τη γεωμετρία του,
- την εσωστρέφεια ή εξωστρέφεια,
- το “κλειστό” ή “ανοιχτό” του χώρου,
- την κλίμακα,
- τη συνέχεια και α-συνέχεια,
- τον προσανατολισμό του.

Αρχίζει λοιπόν να δομείται στην κυριολεξία, ταυτόχρονα με τον εσωτερικό, και ο εξωτερικός ανοικτός χώρος. Αναπτύσσονται πιθανώς υποχώροι ή μικροτοποθεσίες με τα δικά τους ιδιαίτερα χαρακτηριστικά ο καθένας και τη δική τους δυναμική για αξιοποίηση και διαμόρφωση. Μια απλή αρχιτεκτονική προεξοχή ή εσοχή, για παράδειγμα, μπορεί να δημιουργήσει τις κατάλληλες προϋποθέσεις για την ανάπτυξη ενός μικρού υπαίθριου ή ημι-υπαίθριου καθιστικού ή αντίθετα να δημιουργήσει χώρο ο οποίος είναι πλέον ακατάλληλος ακόμη και για φύτευση, π.χ. λόγω έλλειψης φυσικού φωτισμού ή δυσμενών μικροκλιματικών συνθηκών, στενότητας χώρου κτλ.

Είναι προφανές ότι με την εγκατάσταση μιας κατασκευής σε ένα οικόπεδο με έντονη κλίση προκύπτουν σημαντικές αλλαγές στο ανάγλυφο. Το τελικό οπτικό αποτέλεσμα μπορεί να εί-

να ευνοϊκό, εκ πρώτης όψεως, για το κτίριο, αλλά καταστρεπτικό για το τοπίο. Για παράδειγμα, η εγκατάσταση του κτιρίου στο υψηλότερο επίπεδο για την εξασφάλιση θέας από το εσωτερικό του, σε συνδυασμό με τη διάταξη των όγκων και ανάπτυξη των επιπέδων στο ανάγλυφο, μπορούν να προκαλέσουν μεγάλες αλλοιώσεις στη μορφή και τη λειτουργία του περιβάλλοντα χώρου με τη δημιουργία μεγάλων και ιδιαίτερα απότομων πρανών που δύσκολα επιδέχονται στήριξη, ακόμη και με φυτεύσεις. Συχνά, το αποτέλεσμα είναι να προκύπτουν υποχρεωτικά μεγάλοι τοίχοι αντιστήριξης που πιθανώς να μην είναι θεμιτοί. Σε τελική ανάλυση, δεν επηρεάζεται μόνο το τοπίο, αλλά και το ίδιο το κτίριο, αφού το τελευταίο δεν υπάρχει αυτόνομο, παρά άμεσα συσχετισμένο με το τοπίο που το υποδέχεται και το φιλοξενεί.

Όσον αφορά τις οπτικές φυγές από τα διάφορα σημεία του περιβάλλοντος χώρου - μακρινές ή κοντινές, ευχάριστες ή δυσάρεστες - διαμορφώνονται σε γενικές γραμμές ταυτόχρονα με την εγκατάσταση του κτιριακού όγκου. Τελικά, η εξασφάλιση επιθυμητής θέας και κυρίως η κατάργηση της ανεπιθύμητης οπτικής κυριαρχίας στοιχείων του ευρύτερου τοπίου επιδέχονται τροποποιήσεις, αλλά μικρής και τοπικής κλίμακας.

Επιπλέον, επηρεάζεται η ποσότητα και η ποιότητα του φυσικού φωτισμού στους υπαίθριους χώρους που αναπτύσσονται γύρω ή μέσα στο κτίριο, π.χ. σε αίθρια, η δυνατότητα φυσικού εξαερισμού, η έκθεση ή προστασία του από τον άνεμο, διαμορφώνοντας έτσι νέες μικροκλιματικές συνθήκες τοπικά που σχετίζονται με τις θερμοκρασίες και τα ποσοστά υγρασίας και οι οποίες δύσκολα ανατρέπονται εκ των υστέρων. Με άλλα λόγια, καθορίζεται σε μεγάλο βαθμό η θερμική άνεση του χώρου.

Ένας άλλος παράγοντας που συνήθως είναι στην επιλογή του αρχιτέκτονα και που επηρεάζει σημαντικά το χαρακτήρα, τη μορφή και τη λειτουργία του ανοικτού χώρου γύρω από ένα κτίριο αποτελεί το είδος των υλικών επίστρωσης ή επικάλυψης στις κατακόρυφες και οριζόντιες επιφάνειες που περιβάλλουν άμεσα το κτίριο, όπως τοίχοι, στηθαία, βεράντες κ.ά.

Εκτός της στατικής αντοχής των υλικών, κυρίως των δαπέδων - που για τον εξωτερικό χώρο οι απαιτήσεις και προδιαγραφές διαφέρουν αρκετά από εκείνες που ισχύουν στο εσωτερικό - ιδιότητες όπως η υφή και το χρώμα τους μπορούν, για παράδειγμα, να αποτρέψουν ή να επιτρέψουν την αντανάκλαση του ηλιακού φωτός, με αποτέλεσμα να εντείνονται ή να αποφεύγονται, αντίστοιχα, φαινόμενα θάμβωσης, τόσο στον εξωτερικό, όσο και από τον εσωτερικό χώρο, ή ακόμη να προκαλέσουν ή όχι προβλήματα ολισθηρότητας κ.ά.

Συμπερασματικά, κάθε νέος κτιριακός όγκος που εμφανίζεται σε ένα τόπο, δεν προσφέρει απλά και μόνο τη δυνατότητα διαβίωσης στο εσωτερικό του, αλλά δημιουργεί παράλληλα νέες συνθήκες ή δυνατότητες χρησιμοποίησης του περιβάλλοντα ελεύθερου χώρου.

Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα πλήρους αδιαφορίας για οτιδήποτε «μη κτισμένο» είναι οι ακάλυπτοι χώροι μεταξύ των πολυκατοικιών, οι οποίοι σε συνδυασμό με την εγκατάλειψη την οποία συνήθως υφίστανται είναι οι πλέον ακατάλληλοι και δυσάρεστοι τόποι για διημέρευση. Ειδικά οι χώροι αυτοί, λόγω της μεγάλης έλλειψης υπαίθριων δημόσιων χώρων στις ελληνικές πόλεις, εάν και εφόσον πληρούσαν στοιχειώδεις προδιαγραφές, θα μπορούσαν με κατάλληλο σχεδιασμό και διαχείριση να αποτελέσουν μικρές οάσεις των ασφυκτικά δομημένων αστικών κέντρων.

Τις τελευταίες δεκαετίες, στα πλαίσια της αρχιτεκτονικής δημιουργίας, κάνουν την εμφάνισή τους τάσεις που έχουν ως βασικό μέλημα την εξασφάλιση ενός βιώσιμου και οικολογικά ισορροπημένου περιβάλλοντος και εκφράζονται μέσα από τις αρχές της βιοκλιματικής αρχιτεκτονικής. Το αντικείμενο μελέτης αποτελεί πάντα το ίδιο το κτίριο· ωστόσο, είναι ιδιαίτερα

σημαντική η προσπάθεια, που γίνεται και στην Ελλάδα, ενσωμάτωσης του οικολογικού παράγοντα στο επιστημονικό πεδίο της αρχιτεκτονικής, αναζητώντας οικονομικές και αξιόπιστες αρχιτεκτονικές και τεχνικές λύσεις στα συνεχώς αυξανόμενα περιβαλλοντικά ζητήματα που αφορούν άμεσα το κτισμένο περιβάλλον.

Είναι φανερό λοιπόν ότι η επιρροή της αρχιτεκτονικής δημιουργίας στην τελική διαμόρφωση του τοπίου είναι μεγάλη και εμφανίζεται σε πολλά επίπεδα. Επομένως φαίνεται απαραίτητη η παροχή στους υποψήφιους αρχιτέκτονες στοιχειώδους γνώσης πάνω σε θέματα που σχετίζονται με το τοπίο, τόσο για την κατανόηση της επίδρασης που ασκεί σε αυτό η εκάστοτε αρχιτεκτονική πρόταση, όσο και για την απόκτηση εμπειρίας σε θέματα σχεδιασμού του ίδιου του τοπίου.

Τα μαθήματα Αρχιτεκτονικής Τοπίου στις αρχιτεκτονικές σχολές μπορούν να συνεισφέρουν σημαντικά στη διεύρυνση του πεδίου γνώσεων του αρχιτέκτονα μηχανικού, καταρχήν, μέσω της κατανόησης της έννοιας του τοπίου και του πολλαπλού χαρακτήρα του: ως χώρου αντιληπτού, οικολογικού, χώρου κοινωνικής πρακτικής (Μ. Ανανάδου-Τζημοπούλου, 1982).

Οι διδασκόμενοι έχουν την δυνατότητα να ασκηθούν στην ανάλυση και ανάγνωση του τοπίου, των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών του, της φυσιογνωμίας του, της καταγραφής και κυρίως αξιολόγησης των απαιτήσεων και αναγκών που εγγράφονται σε αυτό.

Μαθαίνουν με τον τρόπο αυτό να αναγνωρίζουν και στο τοπίο - όπως αντίστοιχα στον εσωτερικό χώρο - ποιότητες αρχιτεκτονικές, όπως φωτισμός, σκίαση, υφές, κλίμακα, προσανατολισμός, ομοιογένεια, συνέχεια, α-συνέχεια, εσωστρέφεια-εξωστρέφεια κ.ά.

Τους δίνεται η ευκαιρία να αποκτήσουν μία πρώτη επαφή με το φυσικό στοιχείο και να ενημερωθούν, σε γενικές γραμμές, για τις ανάγκες και απαιτήσεις των φυτών που ως ζωντανοί οργανισμοί διαθέτουν.

Κυρίως όμως εξασκούνται στην αρχιτεκτονική χρήση της βλάστησης, μαθαίνοντας να αναγνωρίζουν τα φυτά ως βασικά δομικά στοιχεία του χώρου, τα οποία με τον όγκο, το σχήμα και τη μορφή τους, που συνεχώς μεταβάλλονται, συμμετέχουν δυναμικά στην τελική διαμόρφωση του τοπίου.

Μαθαίνουν επίσης να χειρίζονται το ανάγλυφο και προβληματίζονται για βασικές οικολογικές έννοιες, όπως το κλίμα και το μικρο-κλίμα μιας περιοχής.

Αυτή η μικρή έστω επαφή με την οικολογική ιδιότητα του τοπίου μπορεί να αποτελέσει αφορμή για την ευαισθητοποίηση και την ενίσχυση του προβληματισμού τους πάνω σε ζητήματα οικολογικά και ειδικότερα προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος.

Επί πλέον, με την κατανόηση της άμεσης εξάρτησης που έχει η σωστή λειτουργία του υπαίθριου χώρου από τις επικρατούσες κλιματολογικές συνθήκες και τα καιρικά φαινόμενα, ευαισθητοποιούνται στην επιλογή των υλικών κατασκευής και επένδυσης, ώστε να αποφεύγεται η εφαρμογή ακατάλληλων για εξωτερικές επιφάνειες υλικών, που μπορεί ωστόσο να βρίσκουν ευρέως εφαρμογή στον εσωτερικό χώρο.

Πέραν όμως της συνεισφοράς πάνω σε εξειδικευμένα θέματα, το μεγαλύτερο όφελος που μπορεί να προκύψει μέσα από τις σπουδές Αρχιτεκτονικής Τοπίου είναι ότι ο διδασκόμενος έχει την ευκαιρία να κοιτάξει το τοπίο από μία διαφορετική οπτική γωνία: αυτή απ' όπου ο υπαίθριος χώρος αποτελεί το πλήρες με την έννοια του «θετικού», ενώ αντίστοιχα το κτίριο παίζει το ρόλο του «αρνητικού». Ειδικότερα, στα πλαίσια μιας σχεδιαστικής άσκησης, εγκαταλείπει για λίγο την «ασφάλεια», που τα στενά, καθορισμένα όρια ενός κτιρίου προσφέρουν, και επιχειρεί να σχεδιάσει τον ελεύθερο, χωρίς συγκεκριμένα όρια, ανοικτό χώρο. Καλείται

τότε να αντιμετωπίσει το τοπίο συνολικά· όχι ως χώρο που δομείται αποκλειστικά ή εξαιτίας των αντικειμένων που εδράζονται σε αυτό – κτίρια, κατασκευές, βλάστηση κ.ά. – αλλά ως μία τρισδιάστατη οντότητα, η οποία μεταβάλλεται στο σύνολό της αδιάκοπα μέσα από περίπλοκες διεργασίες αλληλεπίδρασης μεταξύ των παραγόντων, οργανικών και ανόργανων, που τη διέπουν.

Όσον αφορά το συνθετικό μέρος του σχεδιασμού, συνεπάγεται ότι ο χειρισμός του τοπίου απαιτεί μια διαφοροποιημένη προσέγγιση από αυτή που ο αρχιτέκτονας εφαρμόζει κατά το σχεδιασμό ενός κτιρίου· δηλαδή, την αντικατάσταση της προσθετικής, κατασκευαστικής λογικής που συνήθως ακολουθείται, με βάση την οποία κατακόρυφες και οριζόντιες επιφάνειες συνθέτουν το τελικό χωρικό αποτέλεσμα, από τη λογική του γλύπτη, που πλάθει και μορφώνει τον χώρο συνολικά, σαν να πρόκειται για μία ανάγλυφη απεικόνιση.

Επίσης, του δίνεται η ευκαιρία να διαπιστώσει ότι η εκφραστική ποιότητα και η περιβαλλοντική ευαισθησία και γνώση δεν αποτελούν ασύμβατες μεταξύ τους έννοιες (Μωραϊτης, 2004).

Ανακεφαλαιώνοντας, το τοπίο, αστικό ή φυσικό, είναι αυτό που προϋπάρχει του κτιρίου, οπότε και φαίνεται απαραίτητο να δίνεται ιδιαίτερη σημασία στην μεταμόρφωση που υφίσταται κάθε φορά που συντελείται μία επέμβαση πάνω σε αυτό.

Ο υπαίθριος χώρος, είτε πρόκειται για ιδιωτικό, είτε για δημόσιο, αποτελεί χώρο κίνησης, ανάπτυξης δραστηριοτήτων, και έχει την ίδια βαρύτητα εξίσου - αν όχι μεγαλύτερη - με τον κλειστό, στεγασμένο χώρο. Διαθέτει μία σαφώς μεγαλύτερη δυναμική. Είναι συχνά απρόβλεπτος και ο βαθμός μεταβλητότητάς του μεγάλος - ιδιότητες οι οποίες οφείλονται κυρίως στην άμεση εξάρτησή του από το φυσικό στοιχείο (κλίμα, έκτακτα καιρικά φαινόμενα, μόλυνση περιβάλλοντος κ.ά.)· ενώ, παράλληλα, οι απαιτήσεις του είναι ιδιαίτερες και συχνά πολύπλοκες. Για το λόγο αυτό ο σχεδιασμός για την αξιοποίηση και ανάδειξη του τοπίου, καθώς και η σωστή διαχείρισή του απαιτούν μεγάλη προσοχή, εξειδικευμένη γνώση και βεβαίως τη συμβολή διαφορετικών επιστημονικών ειδικοτήτων.

Μέσα από τις σπουδές Αρχιτεκτονικής Τοπίου εξασφαλίζεται η εξοικείωση των υποψηφίων αρχιτεκτόνων με έννοιες που σχετίζονται με αυτό, τους δίνεται η δυνατότητα να διευρύνουν το πεδίο γνώσεων, καθώς και τον τρόπο αντίληψης των νοητικών δομών οργάνωσης του χώρου γενικότερα, είτε πρόκειται για κλειστό είτε για ανοικτό χώρο.

Επιπλέον ενισχύεται ο προβληματισμός τους για τον ευρύτερο πολιτισμικό και κοινωνικό ρόλο της αρχιτεκτονικής και της αρχιτεκτονικής τοπίου.

Με τις αυξανόμενες ανάγκες που τα τελευταία χρόνια προκύπτουν για σωστή αξιοποίηση και αναβάθμιση του υπαίθριου χώρου με έμφαση στον αστικό δημόσιο χώρο, και όπως η πολυετής εμπειρία διδασκαλίας του αντικείμενου στο Τμήμα Αρχιτεκτόνων του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης έχει αποδείξει, όλο και περισσότερο φαίνεται η αναγκαιότητα ενσωμάτωσης μαθημάτων Αρχιτεκτονικής Τοπίου στα Προγράμματα Σπουδών στις Αρχιτεκτονικές Σχολές, καθώς και σε όλα τα Τμήματα ή Σχολές που ασχολούνται, άμεσα ή έμμεσα, με τον σχεδιασμό χώρου.

Ειδικότερα για τη χώρα μας, η ανάγκη είναι επιτακτική, καθώς ο υπαίθριος χώρος έμεινε για πολλά χρόνια σε δεύτερη μοίρα, τόσο σε επίπεδο πολιτικών αποφάσεων, όσο και σχεδιασμού, με ελάχιστες λαμπρές εξαιρέσεις. Επομένως, όλοι όσοι ασχολούμαστε με το αντικείμενο αυτό, άμεσα ή έμμεσα, φέρουμε μεγάλη ευθύνη και μπορούμε πολλά να συνεισφέρουμε, ο καθένας στον χώρο που δραστηριοποιείται, είτε είναι ο ακαδημαϊκός είτε ο επαγγελματικός είτε σε πολιτικό και θεσμικό επίπεδο.

Βιβλιογραφία

- Ανaniάδου Τζημοπούλου Μ., *Η ανάλυση του τοπίου στο σχεδιασμό. Συμβολή στην έρευνα αρχιτεκτονικής τοπίου* (διδακτορική διατριβή), Επιστημονική Επετηρίδα της Πολυτεχνικής Σχολής, Α.Π.Θ., Θεσσαλονίκη, 1982.
- Μωραΐτης Κ., *Ο σχεδιασμός τοπίου και η αρχιτεκτονική παιδεία, Αρχιτέκτονες, Φύση - Αρχιτεκτονική - Αειφορία*, Τεύχος 44, Μάρτιος / Απρίλιος, Αθήνα, 2004.
- Φατούρος Α. Δ., *Ένα Συντακτικό της Αρχιτεκτονικής Σύνοψης*, παρατηρητής, Θεσσαλονίκη, 1995.
- Cullen G., *The concise townscape*, Butterworth-Heinemann Ltd, Oxford, 1961.
- De Long D. (edit), *Frank Lloyd Wright and the Living City*, Vitra Design Museum / Skira editore, Geneva-Milan, 1998.
- Lynch K., *The image of the city*, The MIT Press, Massachusetts, 1994.
- Johnston P. (edit) et als, *Dimitrios Pikionis, Architect 1887-1968, A Sentimental Topography*, Architectural Association, London, 1989.

Summary

The notion of landscape has frequently been appearing within the contemporary architectural thought and practice during the last decade.

According to the recent trends in landscape architecture, which face the landscape as an organism of organic and inorganic elements, strongly interrelated and equally participating in its production and formation, the intervention or alteration of one of the component parts of the landscape causes a major impact to the structure, form and function of the whole. Within this frame, the built environment, as an integral part of the landscape, strongly influences the quality and identity in general of the surrounding landscape.

It is therefore obvious that rudimentary knowledge and experience in landscape issues are indicated for any design intervention into the landscape, including architectural design. In this light, Landscape Architecture courses in Architecture Schools may widen the field of knowledge of the architect, familiarize the students with notions and terms related to landscape, give an impulse to speculation about issues concerning the wider cultural and social role of architecture, and finally awaken their environmental consciousness and ethics.

Moreover, they give the opportunity to students to come into direct contact with landscape design issues, and practice on landscape design itself.

Theoklis Kanarelis¹, Kostas Manolides² Θεοκλής Καναρέλης¹, Κώστας Μανωλίδης²

1. Architect, Assistant Professor, School of Architecture,
University of Thessaly, chroman@otenet.gr,
2. Architect, Lecturer, School of Architecture,
University of Thessaly

1. Αρχιτέκτων, Επίκουρος Καθηγητής, Τμήμα Αρχ.Μηχανικών,
Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, chroman@otenet.gr,
2. Αρχιτέκτων, Λέκτορας, Τμήμα Αρχ. Μηχανικών,
Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Εισαγωγή

Αντικείμενο αυτής της παρουσίασης είναι το μάθημα που διδάσκουμε στο Τμήμα Αρχιτεκτόνων του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας και ονομάζουμε “Φύση - Μνήμη: Τοπίο”. Εντάσσεται στην κατηγορία των κατ’ επιλογήν ειδικών μαθημάτων αρχιτεκτονικού σχεδιασμού, στο 4^ο έτος των σπουδών και έχει διεξαχθεί δύο χρονιές.

Η παρουσίαση αυτή δεν είναι αποτέλεσμα της αυτοπεποίθησης που θα παρείχε η πολυετής εκπαιδευτική εμπειρία και τα επιτυχή αποτελέσματά της. Θέλουμε να καταθέσουμε τις συνιστώσες της ενασχόλησής μας με το πεδίο αυτό σε μια προοπτική διαλόγου και αλληλοτροφοδότησης των διαφορετικών οπτικών που προσεγγίζουν εκπαιδευτικά το τοπίο.

Πιστεύουμε με ενθουσιασμό στη δυνατότητα του τοπίου όχι απλώς να προσφέρει νέους τομείς σχεδιαστικού ενδιαφέροντος, αλλά να ανανεώσει και το ναρκωμένο αρχιτεκτονικό βλέμμα ανεξαρτήτως πεδίου εφαρμογής. Βέβαια υπάρχει ένας κίνδυνος αυτές οι δυνατότητες να εξουδετερωθούν από μια κατάχρηση της επίκλησης του τοπίου που το μετακινεί σταδιακά προς το καθεστώς μια κοινοτοπίας που σημαίνει τα πάντα και τίποτα. Η έννοια του τοπίου, περιέχοντας τις συνδηλώσεις μιας συνεκτικής ατμόσφαιρας και κάποιες ευγενείς ακόμα αντηχήσεις, χρησιμοποιείται αλόγιστα για να περιγράψει κάθε είδους αρχιτεκτονική απόπειρα ειδικά στο βαθμό που αυτή προτείνει ένα απόλυτα συνθετικό περιβάλλον.

Ίσως τέτοιες διαπιστώσεις αποτέλεσαν και ένα κρυφό κίνητρο για το μάθημά μας: να κυριολεκτήσουμε, να δούμε το τοπίο στις πιο πεζές εκδοχές του που διασώζουν όμως ακόμα τους δεσμούς με τις μυθικές του διαστάσεις.

Ορίζουμε ως τοπίο τις αλληπάλληλες αλλοιώσεις που υφίσταται η φύση, καθώς μεταβάλλεται από ενέργειες του ανθρώπου ή από επιλογές του βλέμματός του. Οι αλλοιώσεις αυτές είναι καταρχήν νοηματικές. Ο προπάτορας του πολιτισμένου ανθρώπου, στην προσπάθειά του να οικειοποιηθεί και να σωματοποιήσει το άγνωστο και τρομακτικό χάος, αναγεννά τον κόσμο φέρνοντάς τον στα μέτρα του. Με το που αποκτά συνείδηση του εαυτού του, με την επινόηση των μύθων μετατρέπει βουνά και θάλασσες σε κατοικίες θεών, γαλαξίες σε γάλα του στήθους της θεάς μητέρας. Το σκηνικό του φυσικού κόσμου γεμίζει σημάδια, οιωνούς και αφηγήσεις, γίνεται ένα ιερό κείμενο.

Μπορούμε να πούμε κατά κάποιο τρόπο ότι η δημιουργία του τοπίου γίνεται διά της μνήμης, είτε πρόκειται για ένα μυθολογικό τοπίο είτε για το τοπίο της παιδικής ηλικίας είτε για το τοπίο ενός ιστορικού ή προσωπικού γεγονότος. Με οδηγό αυτήν την σχέση ξεκινάμε τη γνωριμία μας με το τοπίο.

Η μνήμη στο τοπίο

Δεν επιχειρούμε να εμπεδώσουμε στους φοιτητές του μαθήματός μας μια επιχειρησιακή ετοιμότητα στον σχεδιασμό του τοπίου. Ούτε θεωρούμε ότι η προσέγγιση του μαθήματος γίνεται με τις απαιτήσεις και τους όρους που θέτει μια τεχνικά περιχαρακωμένη ερμηνεία της αρχιτεκτονικής τοπίου, χωρίς να αδιαφορούμε για την προοπτική εφαρμογής της. Θέλουμε όμως να αποφύγουμε ένα βιαστικό πέρασμα σε σχεδιαστικά ζητούμενα που θα αφήνει περιθώρια να εκδηλωθούν οι δεδομένες μηχανιστικές προσεγγίσεις τακτοποίησης και καλλωπισμού. Το ζητούμενο σε αυτήν την πρώτη επαφή με το πεδίο είναι μια νέα όραση. Αυτό που για τους

περισσότερους είναι μέχρι τώρα θολό, γριφώδες ή αδιάφορο, να αποκτήσει περιγράμματα και βάθος. Να βρεθεί ένα κλειδί για την αποκωδικοποίηση των τοπίων και για «τη γραμματική τους, τη μυστηριώδη και ταυτοχρόνως οικεία» (Αρανίτσης, 2004).

Στην επαφή μας με τους φοιτητές επαληθεύσαμε κάτι που έτσι κι αλλιώς διαισθανόμασταν, ότι η ορατότητα του υλικού και αναπόφευκτα πνευματικού περιβάλλοντος που αποκαλούμε τοπίο δεν είναι πια καθόλου αυτόνομη. Δεν είναι μόνο η περιορισμένη εμπειρία και μαζί η ψυχική απόσταση του νέου ανθρώπου από τη φύση. Είναι μια συνολικότερη δυσκολία να αναγνωρίσουμε στον κόσμο νοήματα άλλα από αυτά των καταγιστικών αναπαραστάσεων που μας περιβάλλουν. Και οι αναπαραστάσεις των media συνήθως επιστρατεύουν το τοπίο ως βουβό σκηνικό που στην καλύτερη περίπτωση αφηγείται μόνο ό,τι του υπαγορεύει η τουριστική συμβολοποίηση.

Χωρίς να υποτιμάμε τον πολύπλοκο χαρακτήρα αυτής της δυσλειτουργικής σχέσης με τη φύση και το τοπίο, πιστεύουμε στη δυνατότητα μιας επαναπροσέγγισης μέσα από τη δημιουργική πράξη. Το μάθημά μας είναι η προσπάθεια για την κατάκτηση ενός βλέμματος, για τη διαμόρφωση μιας ηθικής και αισθητικής στάσης απέναντι στη φύση και στη μνήμη.

Μας ενδιαφέρει όχι μόνο η περιβαλλοντική ηθική του οικοσυστήματος ή η προστασία των υλικών τεκμηρίων του ιστορικού παρελθόντος, αλλά η ανάδειξη της αδιάσπαστης συμπλοκής της φύσης και των ανθρώπινων έργων επί αυτής.

Ο πολιτισμός προχωρά στο μέτρο που μπορεί να ανακαλεί το παρελθόν του και σε αυτό δεν αρκούν οι επίσημα θεσπισμένες επιλογές. Η μνήμη του τοπίου δεν μπορεί εύκολα να τιθασευτεί σε τακτικές ιεραρχήσεων και αποσιωπήσεων, αν και μπορεί να εξαφανιστεί ολοσχερώς από τον οδοστρωτήρα της ανάπτυξης.

Η μνήμη δεν μας απασχολεί με την έννοια της σχολαστικής αποτίμησης και διατήρησης κάποιων «αξιόλογων» ιστορικών αποσπασμάτων. Η αρχιτεκτονική, ή ό,τι ακόμα υπάρχει ως στοιχειώδης κτιριακή δομή, οι ξεφτισμένες διαμορφώσεις, οι ταφές, οι τελετές, τα πανηγύρια, οι φυτεύσεις, οι γεωργικές καλλιέργειες, οι εγκαταστάσεις των κτηνοτρόφων, όλα μαζί παράγουν ένα ενιαίο τοπίο όπου επικάθεται το ίζημα των γεγονότων του παρελθόντος. Επιδιώκουμε να γίνει κατανοητή αυτή η αμοιβαιότητα στις σχέσεις των πραγμάτων και των ιχνών της ιστορίας χωρίς να διαβαθμίζουμε το κύρος τους.

Την απαρίθμηση και ισοτίμηση των συστατικών του τόπου ο Πεντζίκης είχε αποκαλέσει «επική μνημείωση των φθαρτών πραγμάτων». Χωρίς αυτήν, ισχυριζόταν, «είναι αδύνατο να επιμείνουμε σε μια γωνιά της γης» (Πεντζίκης, 1984). Μια τέτοια διαδικασία πλησιάζματος θέλουμε να ενθαρρύνουμε. Η ματιά προς το φαινομενικά ασήμαντο που δεν είναι όμως επουσιώδες, ανεξάρτητα από τη συνεισφορά του στην κατανόηση του τοπίου, είναι σίγουρα μια χρήσιμη άσκηση της αντίληψης. Απαιτεί πιο πολύ να ψηλαφήσεις παρά να ατενίσεις τον χώρο. Είναι ανοιχτή σε αιφνιδιασμούς και αξιοποιεί την υποκειμενικότητα.

Σε ένα κείμενό του για το ταξίδι και την φωτογραφία ο Baudrillard συνιστούσε:

«Ο πόθος να φωτογραφίζεις προέρχεται ίσως απ' αυτή τη διαπίστωση: ιδωμένος με μια προοπτική συνόλου, από την πλευρά του νοήματος, ο κόσμος είναι απογοητευτικός. Ιδωμένος στη λεπτομέρεια, και αιφνιδιαστικά, έχει πάντα προδηλότητα.

Να ανασυστήνεις, όπως στην αναμόρφωση, τη μυστική μορφή του Άλλου, ξεκινώντας από τα αποσπάσματά της και ακολουθώντας την τεθλασμένη γραμμή της, τις γραμμές θραύσης της.» (Baudrillard, 1990).

Αυτή η μεθόδευση της αποκάλυψης δεν αφορά μόνο μακρινούς τόπους. Αν αντιμετωπίσουμε τα αγνοημένα τοπία της επαρχίας ως έναν «ξένο» πλέον προορισμό, τότε η παρέκκλιση προς το αποσπασματικό και η ασύντακτη αναγνώριση των ερεθισμάτων είναι το μόνο σίγουρο δρομολόγιο. Σε ένα καινούργιο περιβάλλον, σε μια άγνωστη γλώσσα, όπως ισχυρίζεται ο Baudrillard στο ίδιο κείμενο, «το σώμα ξαναβρίσκει τη ματιά του. Απελευθερωμένο απ' τις εικόνες, ξαναβρίσκει τη φαντασία.» (Baudrillard, 1990).

Οι τόποι του μαθήματος

Το μάθημα εστιάστηκε και τις δύο φορές σε δύο συγκεκριμένους τόπους της θεσσαλικής ενδοχώρας. Ο πρώτος είναι ο λόφος του αλβανικού τεκέ στον κάμπο των Φαρσάλων, χώρος ζωντανός με πρόσφατη την μνήμη από τον τελευταίο ηγούμενο του μοναστηριού που πέθανε στα 1971. Υπάρχουν σημάδια μάλιστα από σημερινή κρυφή λατρευτική χρήση του τεκέ προφανώς από οικονομικούς μετανάστες που εργάζονται στη γύρω περιοχή. Η τοποθεσία προσφέρει μια συγκέντρωση ισχυρών χαρακτηριστικών: το περίκλειστο συγκρότημα του μοναστηριού, το νεκροταφείο με τα κυπαρίσσια, η πλατεία-αλώνι, η πηγή με τα πλατάνια, η θέα προς τον κάμπο.

Ο δεύτερος είναι ο χώρος γύρω από τον τουρμπέ στον οικισμό των Τεμπών. Εδώ, πλην του ταφικού μνημείου του τουρμπέ, ελάχιστα υπολείμματα του περιφημου τεκέ του Χασάν Μπαμπά, που εγκαταλείφτηκε στις αρχές του 20ου αιώνα, διασώζονται. Το μνημείο τυλιγμένο με σκαλωσιά, μετά από πρόσφατη απόπειρα ανατίναξης του, στέκεται αμήχανα ανάμεσα στην παραδείσια βλάστηση του Πηνειού και στο σύγχρονο τοπίο των διοδίων.

Και τα δύο θρησκευτικά μνημεία ανήκουν στο τάγμα των Μπεκτασιδών, μια αίρεση που ανδρώνεται μέσα από αντιδάνεια πολιτισμικά και θεολογικά τόσο του τόπου όσο και του πνευματικού χώρου των περιοχών που βρίσκεται και αναπτύσσεται (Βαλκανική χερσόνησος). Ενσωμάτωσε στις αρχές του διάφορες δοξασίες και λαϊκές παραδόσεις του χριστιανισμού, της αρχαίας ελληνικής παράδοσης και κυρίως του Ισλάμ από το οποίο βασικά εκπορεύεται.

Οι επιλογή των συγκεκριμένων τόπων έγινε ακριβώς για τον περιθωριακό και ανιγματικό χαρακτήρα των μνημείων τους που δεν κατευθύνει αυτόματα σε γνώριμες αναφορές. Θέλαμε να αξιοποιήσουμε την αίσθηση του ξένου που κουβαλούν εξαρχής οι συγκεκριμένοι ιεροί χώροι ώστε η ένταση της ανακάλυψης και της οικειώσης να γονιμοποιήσει και την προβληματική σχέση των φοιτητών με το τοπίο. Η ενδεχόμενη ανατροπή μιας απατηλής εικόνας για το Άλλο να συμπαρασύρει και άλλες βεβαιότητες της αντίληψης.

Σκόπιμα επίσης προτιμήσαμε να συνομιλήσουμε με αυτά τα απωθημένα πολιτισμικά τεκμήρια από το πέρασμα του Ισλάμ στον ελλαδικό χώρο για να αντιληφτούμε τον επιλεκτικό χαρακτήρα της επίσημης ιστορικής μνήμης. Μπορεί κάθε πολιτισμός να κατασκευάζει την δική του εκδοχή για το παρελθόν του, όμως κάθε εποχή, έχοντας διαφορετική απόσταση από τις ιστορικές καταστάσεις, έχει καθήκον να κάνει πιο ψύχραιμες αναγνώσεις.

Αυτή η στάση απέναντι στην Ιστορία είναι προϋπόθεση για την κατανόηση της πολυσύνθετης λειτουργίας του τοπίου ως μητρώου αλληπάληλων καταστάσεων και ταυτοτήτων που χωνεύονται η μια μέσα στην άλλη. Μια τέτοια υπόγεια συνέχεια υπαινίσσεται ο Παπαδιαμάντης όταν, αναφερόμενος στον ξεπεσμένο δερβίση της Αθήνας, αναγνωρίζει στη μελωδία του αυλού του τους Φρυγικούς και Λυδικούς φθόγγους και λυγμούς (Παπαδιαμάντης, 1896). Το τοπίο συμπεριλαμβάνει πάντα και το μη αντιληπτό τμήμα της πραγματικότητας. Τις κρυφές διασυνδέσεις των πραγμάτων ή τα αθέατα όρια των χώρων που για κάποιους υπήρξαν ιεροί.

Η εμπειρία της προσγείωσης

Οι οδηγίες για το τι θα κάνουν οι φοιτητές σε αυτούς τους χώρους δεν είναι πολύ σαφείς, πράγμα που κάποιους τους απελευθερώνει και άλλους δυστυχώς τους ακινητοποιεί. Ζητάμε, σε πρώτο στάδιο, να εμπιστευτούν τη διαίσθησή τους ώστε να συλλάβουν τις ποιότητες του τοπίου, να καταγράψουν και να επεξεργαστούν κάποια από τα ερεθίσματα και ίχνη που διαβάζουν σε αυτό. Μας ενδιαφέρουν τα χαρακτηριστικά του άμεσου και του ευρύτερου τοπίου και η προϋπάρχουσα κατάσταση του χώρου, όπως μπορούμε να την ερμηνεύσουμε.

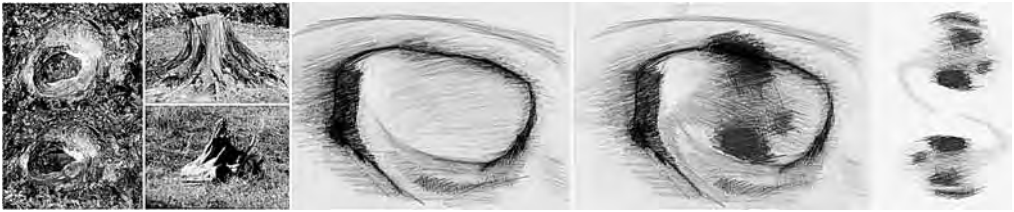
Οι επισκέψεις ξεκινούν από τον τεκέ στο Ιρενί Φαρσάλων όπου προσπαθούμε να κατανοήσουμε τα κύρια συστατικά του μοναστηριακού χώρου, τους σύνθετους πολιτισμικούς προσδιορισμούς του, και ταυτόχρονα να διακρίνουμε τα χαρακτηριστικά και τις ποιότητες της τοπογραφίας και του φυσικού περιβάλλοντος. Ως τελική κατάληξη αυτής της αναγνώρισης ζητάμε την

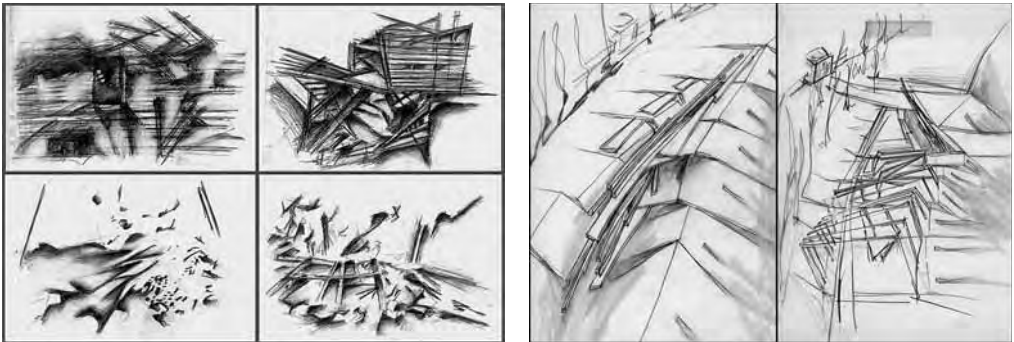
Μακέτες αναγνώρισης από το Ιρενί Φαρσάλων, Ευσταθία Κωστοπούλου.

Σκίτσα και κολάζ αναγνώρισης από το Ιρενί Φαρσάλων και τα Τέμπη, Κατερίνα Κουτσογιάννη.

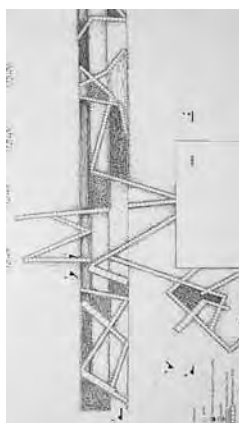

Σκίτσα αναγνώρισης από το Ιρενί Φαρσάλων, Δέσποινα Μαχαϊρίδου.

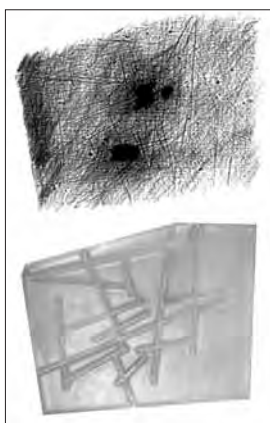

Σκίτσα αναγνώρισης από το Ιρενί Φαρσάλων, Μαρίσια Δεληγιώργη.

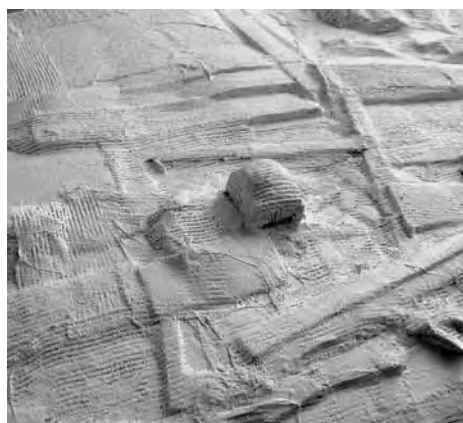
Σκίτσα αναγνώρισης από τα Τέμπη, Ελένη Σπυριδάκη.

Διαμόρφωση δαπέδων
στα Τέμπη, Ναταλία Τούση-
Σακαρέλου, Πολυτίμη Ηλία.

Διάταξη ιχνών εδάφους
στα Τέμπη,
Δέσποινα Μαχαιρίδου.

Διαμόρφωση διαδρομών στα Τέμπη,
Κατερίνα Κουτσογιάννη.

Νέο ανάγλυφο γύρω από τον τουρμπέ και την εκκλησία στα Τέμπη,
Χρήστος Κακαλής.

Διαμόρφωση διαδρομών στα Τέμπη,
Κατερίνα Κουτσογιάννη.

Διαμορφώσεις στην όχθη του Πηνειού στα Τέμπη, Ελένη Σπυριδάκη.